

SCHRIJVEN OP SCHOOL

Effectief
schrijfonderwijs
in jouw klas

Colofon

Auteurs

Daan Debuysere, Liesbeth Ghesquière, Justine Pillaert, Lien Vanopstal

Expertgroep

Barbara Axters, Ann Debo, Fien De Smedt, Nathalie Herremans, Ann Muylle, Monica Koster, Aucke Parmentier, Frederik Vanackere, Suzanne van Norden

Met dank aan onze pilootscholen

Basisschool De Revinze, Torhout: Ann Muylle

Spanjeschool – de Tassche, Roeselare: Marieke Blockeel, Diego Vandekerckhove

Spes Nostra, Heule: Noa Debackere, Marielou Defoort

Ten Parke, Torhout: Katrien Declerck, Evelien De Reu, Kelly Jonckheere, Annelies Segaeert, Louise Vermeulen

VBS De Watermolen, Heule: Lies Callens, Joyce Croubels, Karen Plets

Vrije basisschool Sint-Lodewijk, Deerlijk: Joni Buyck, Lore Hellin, Aucke Parmentier, Annelies Turpyn, Sarah Verhaeghe, Coralie Vu

Gelieve te verwijzen naar deze publicatie als

Debuysere, D., Ghesquière, L., Pillaert, J. & Vanopstal, L. (2025). *PWO Schrijven op school. Effectief schrijfonderwijs in jouw klas*. VIVES Hogeschool: Kortrijk.

Creative Commons Licentie

Naamsvermelding – NietCommercieel – GeenAfgeleideWerken (CC BY-NC-ND).

Deze licentie staat iedereen toe dit werk te downloaden, hergebruiken, herpubliceren en te delen met anderen zolang dit zonder aanpassingen gebeurt, met correcte naamsvermelding en voor niet-commerciële doeleinden gebruikt wordt.

SCHRIJVEN IS EEN COMPLEXE VAARDIGHEID ...

Schrijven is een complexe vaardigheid, vooral voor beginnende schrijvers. Door het schrijfproces op te delen in schrijfstappen, wordt duidelijk wat leerlingen voor, tijdens en na het schrijven allemaal kunnen doen. In elke stap kunnen verschillende schrijfstrategieën worden gebruikt om te oriënteren, plannen, schrijven, evalueren, herschrijven en vormgeven. Met modelleren en expliciete instructie introduceer je deze strategieën, waarna je ze samen inoefent en uiteindelijk zelfstandig laat toepassen. Je kiest heel bewust strategieën op maat van je leerlingen, in samenspraak met je collega's en zet samen een leerlijn uit.

In deze klapper zie je eerst de bouwstenen voor effectief schrijfonderwijs. Daarna wordt het schrijfproces samengevat. Je leest welke stappen je zet in het schrijfproces, welke schrijfstrategieën je per stap kan inzetten en hoe je die in de klas kan ondersteunen.

Elke strategie kan je hardopdenkend voordoen. Hoe je dat op een effectieve manier doet, zie je op de kaart met het model om krachtig te modelleren. In deze klapper vind je per strategie tot slot een inspiratiefiche met een definitie van de strategie en modelleermogelijkheden.

INHOUD

■ Schrijven is een complexe vaardigheid	p	3
■ Bouwstenen effectief schrijfonderwijs	p	4
■ Kijkwijzer bouwstenen effectief schrijfonderwijs	p	7
■ Schrijfproces	p	9
■ Kijkwijzer schrijfproces	p	18
■ Modelleren	p	20
■ Inspiratiefiches	p	22
■ Kijkwijzer modelleren	p	43
■ Videocoaching	p	44
■ Literatuurlijst	p	46

BOUWSTENEN

HOE ZORG JE VOOR EFFECTIEF SCHRIJFONDERWIJS?

Zeven bouwstenen voor effectief schrijfonderwijs helpen je om krachtige schrijfflessen te ontwerpen. Ga na of je schrijfpdracht, je instructies en je aanpak maximaal inspelen op die bouwstenen. Wil je meer weten over elk van de bouwstenen of zoek je een concreet voorbeeld, surf naar vivesweb.be/taalsterkschrijvenopschool.

SCHRIJFMOTIVATIE

Intrinsiek gemotiveerde schrijvers creëren betere teksten. Verhoog intrinsieke motivatie door in te zetten op autonomie, verbondenheid en competentie. Autonomie betekent keuzemogelijkheden. Laat leerlingen bijvoorbeeld kiezen wat of waarover ze schrijven. Schrijf samen. Zo zorg je voor verbondenheid. Competentie betekent een gevoel van kunnen. Zorg telkens voor heldere schrijfdoelen, voldoende schrijfkansen, een doordachte ondersteuning en groei-gerichte feedback.

FUNCTIONALITEIT

Motiverende schrijftaken zijn uitdagend en betekenisvol. Schrijf met een concreet doel voor ogen en laat schrijfp opdrachten aansluiten bij de interesses van leerlingen. Zorg voor een echt publiek en echt gepubliceerde teksten.

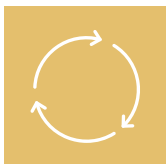
INTERACTIE

Ga zowel voor, tijdens als na het schrijven in interactie met leerlingen. Niet alleen leerkracht-leerlinginteractie, maar ook leerling-leerlinginteractie helpt. Laat ze met elkaar ideeën uitwisselen, elkaars teksten nalezen en suggesties formuleren. Bespreek ook regelmatig wat geschreven wordt. Door elkaars teksten te lezen en te bespreken, krijg je namelijk meer oog voor het lezersperspectief en kan je toetsen in hoeverre je je communicatieve doel behaalt.

STRATEGIE-INSTRUCTIE

Schrijfstrategieën zijn de denkstappen die schrijvers zetten om een schrijftaak aan te pakken. Denk maar aan wat je allemaal doet bij het plannen, schrijven en reviseren van een tekst. Enkele voorbeelden: nadenken over je schrijfdoel en tekstsoort, ideeën genereren en selecteren, verwachtingen van de lezer inschatten ... Modelleren helpt. Benoem en doe hardopdenkend voor hoe jij een schrijftaak aanpakt. Zorg voor expliciete instructie bij de meest relevante of uitdagende schrijfstrategieën.

FEEDBACK & EVALUATIE

Feedback geven en evalueren is belangrijk. Wees daarbij selectief en doelgericht. Focus niet enkel op de vorm, maar koppel zeker ook terug naar het doel van de schrijfpdracht en de overige succescriteria die je vooropstelde. Zorg voor motiverende, specifieke en behulpzame feedback en maak tijd om met de feedback aan de slag te gaan en teksten te herschrijven. Denk ook aan breed evalueren. Observeer gericht, evalueer op verschillende momenten en geef leerlingen een stem. Geef ook feedback op het proces. Vraag hoe leerlingen het aangepakt hebben. Werkte dat goed? Wat doe je de volgende keer anders?

TRANSFER

Schrijfkansen zijn overal, niet enkel in de schrijfles. Ook in andere vakken schrijven leerlingen vaak. Denk ook op deze momenten aan de verschillende bouwstenen. Zet bewust in op de integratie met lezen, spelling en taalbeschouwing. Lees bronnenmateriaal en voorbeeldteksten, zoom in op spelling en gebruik inzichten uit taalbeschouwing om teksten sterker te maken. Ook transfer over leerjaren heen is belangrijk. Diep elk jaar de verschillende stappen uit het schrijfproces verder uit en pas die toe op een veelheid aan tekstsoorten.

DIGITALE TOOLS

Digitale tools ondersteunen heel wat van de vorige bouwstenen. Zo zorgt schrijven op de computer voor extra motivatie, creëert het interactiemogelijkheden en laat het toe om met feedback aan de slag te gaan.

KIJKWIJZER

HOE ZORG JE VOOR EFFECTIEF SCHRIJFONDERWIJS?

SCHRIJFMOTIVATIE

Autonomie: mogen leerlingen kiezen wat of waarover ze schrijven? Hebben ze inspraak in waar, hoe en wanneer ze dat doen?

Verbondenheid: hebben de leerlingen zin om samen aan de slag te gaan?

Competentie: heeft elke leerling het gevoel dat hij het kan? Bied je ondersteuning en daag je voldoende uit? Geef je tijd en ruimte om (opnieuw) te schrijven?

FUNCTIONALITEIT

Sluit je opdracht aan bij de interesses en leefwereld van je leerlingen?

Schrijven de leerlingen met een echt doel, zodat je opdracht zinvol is?

Komen de teksten bij echte lezers terecht?

INTERACTIE

Ga je zowel voor, tijdens als na het schrijven in gesprek met leerlingen? Motiveer je, sta je stil bij doel en publiek, overleg je over inhoud en vorm, bespreek je (voorbeeld)teksten ...?

Laat je ook leerlingen met elkaar overleggen? Kunnen ze ideeën uitwisselen, elkaars teksten nalezen, suggesties geven ...?

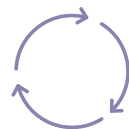
STRATEGIE-INSTRUCTIE

Herken je in je schrijfles verschillende schrijfstappen? Ondersteun je elk van die schrijfstappen?

Benoem je de schrijfstappen en verwoord je hoe je die uitwerkt?

Modelleer je? Toon je hardop denkend voor hoe jij als ervaren schrijver elke stap aanpakt?

Bouw je je ondersteuning in strategie-instructie langzaam af? Krijgen leerlingen geleidelijk aan meer verantwoordelijkheid?

FEEDBACK EN EVALUATIE

Sluiten je evaluatiecriteria aan bij het schrijfdoel? Geef je dus niet enkel feedback op spelling en interpunctie?

Evalueer je breed? Geef je feedback vanuit observaties, op verschillende momenten en laat je leerlingen elkaar evalueren?

Maak je voldoende ruimte om met je leerlingen te reflecteren, zowel voor, tijdens als na het schrijven?

Doen leerlingen iets met de feedback? Maak je in je les tijd om met de feedback aan de slag te gaan?

TRANSFER

Integreer je schrijven met lezen, spelling en taalbeschouwing om je tekst sterker te maken?

Pas je de schrijfdidactiek ook toe als kinderen schrijven in andere vakken?

Heb je een zicht op de leerlijn schrijven? Wat kunnen leerlingen al en wat nog niet? Bouw je verder en koppel je terug?

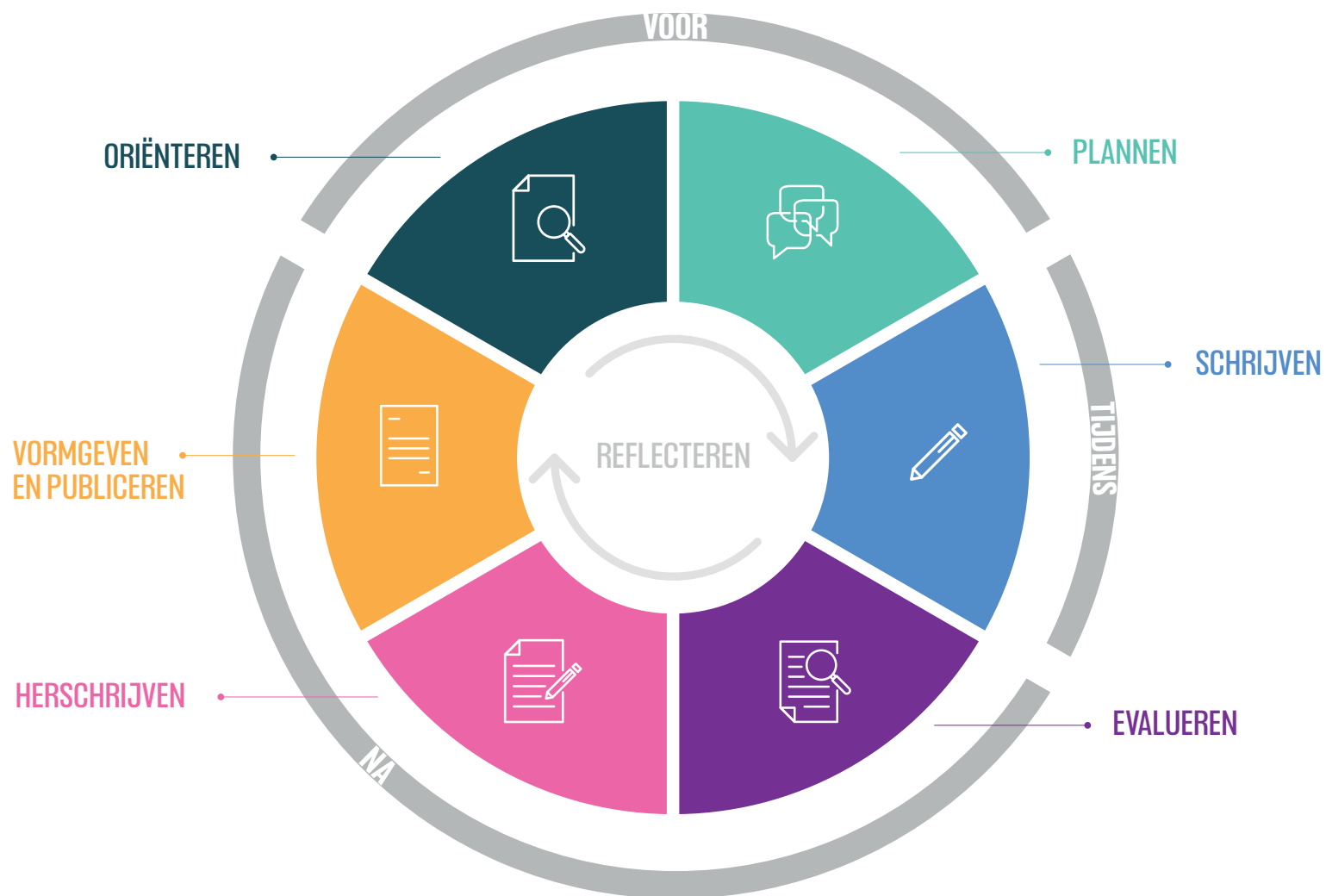

DIGITALE TOOLS

Gebruik je digitale tools in je schrijflessen? Mogen leerlingen digitaal schrijven, gebruik je de computer om bronnen te laten opzoeken, voorbeeldteksten te bespreken, feedback te geven ...?

SCHRIJFPROCES

Het schrijfproces kan je faseren in een stap voor, tijdens en na het schrijven. Die stappen kan je verder verfijnen in zeven fasen die in de afbeelding te zien zijn en die je gebruikt bij het opbouwen van je lessen. Maak leerlingen duidelijk dat schrijven een proces is met denkstappen voor, tijdens en na het schrijven.

ORIËNTEREN

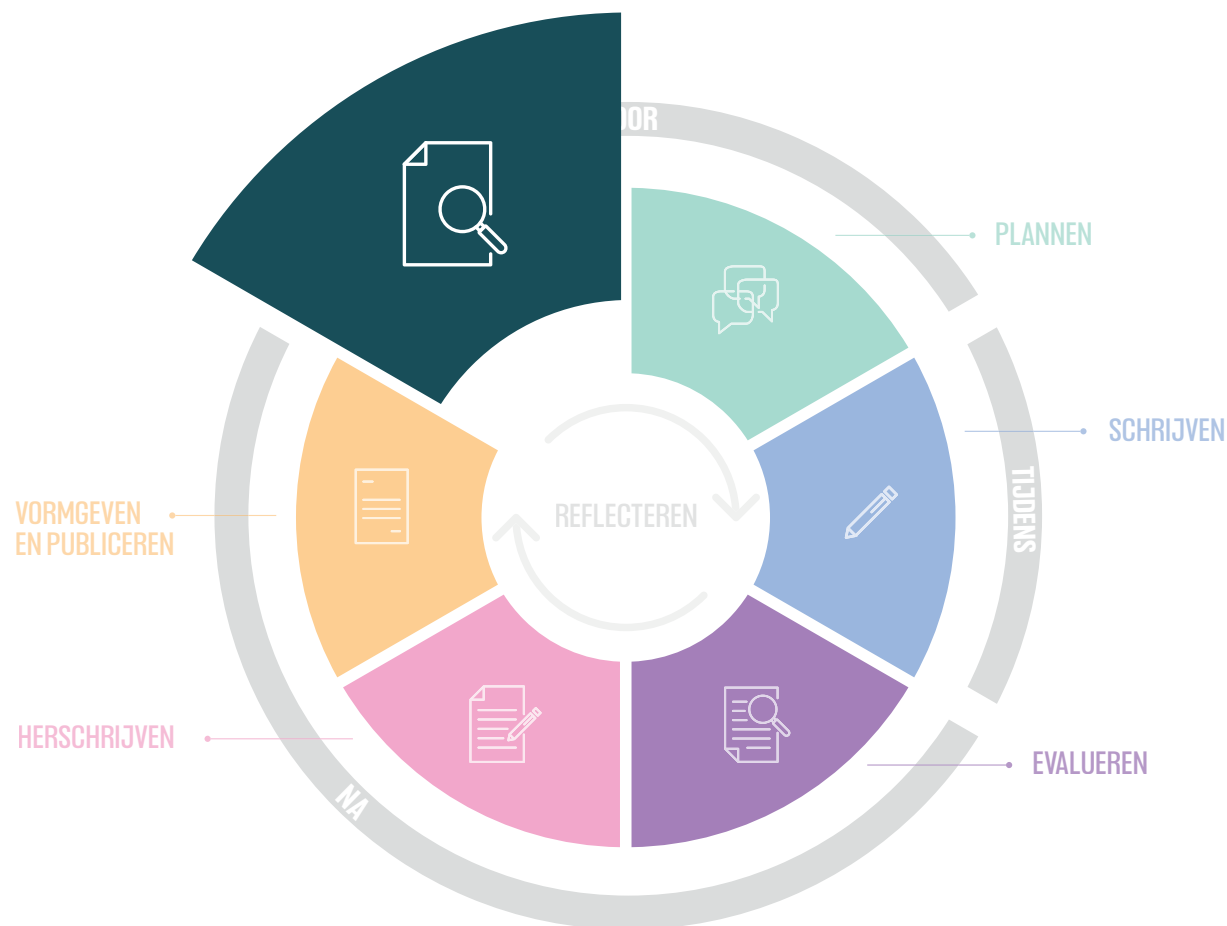
FASE - VOOR

Voor je aan een schrijftaak begint, denk je samen met de leerlingen na over het **doel** en de **lezer(s)**. Wat wil ik bij wie bereiken en hoe doe ik dat? Wat heeft de lezer nodig zodat ik mijn doel bereik? Wat en hoe schrijf ik dus? Het is belangrijk dat leerlingen zich in de lezer kunnen verplaatsen. Vervolgens zoom je in op het **teksttype**. Je bekijkt **modelteksten** en leidt samen met de leerlingen **succescriteria** af. Hoe ziet de tekst eruit en welke elementen zorgen ervoor dat de ene versie beter is dan de andere?

Op basis van de succescriteria kan je een **evaluatierooster of rubric** maken. Die gebruik je bij de feedback tijdens en na het schrijven. Bespreek de evaluatiecriteria met de leerlingen en zorg ervoor dat de doelen van de opdracht duidelijk zijn. Beperk bij beginnende schrijvers het aantal criteria. Focus niet alleen op spelling en grammatica (= lagereordenmerken), maar ook op het doel, de inhoud en de structuur van de tekst (= hogereordenmerken).

Deze fase kan je modelleren. Hoe je dat concreet doet, lees je verderop in de klapper. Volgende **oriëntatiestrategieën** komen daar aan bod:

1. Schrijfdoel bepalen >> p **24**
2. Doelpubliek bepalen >> p **25**
3. Voorbeeldteksten onderzoeken >> p **26**

PLANNEN

FASE - VOOR

Bij het plannen denk je na over wat er in de tekst komt: **je verzamelt, selecteert en ordent ideeën**.

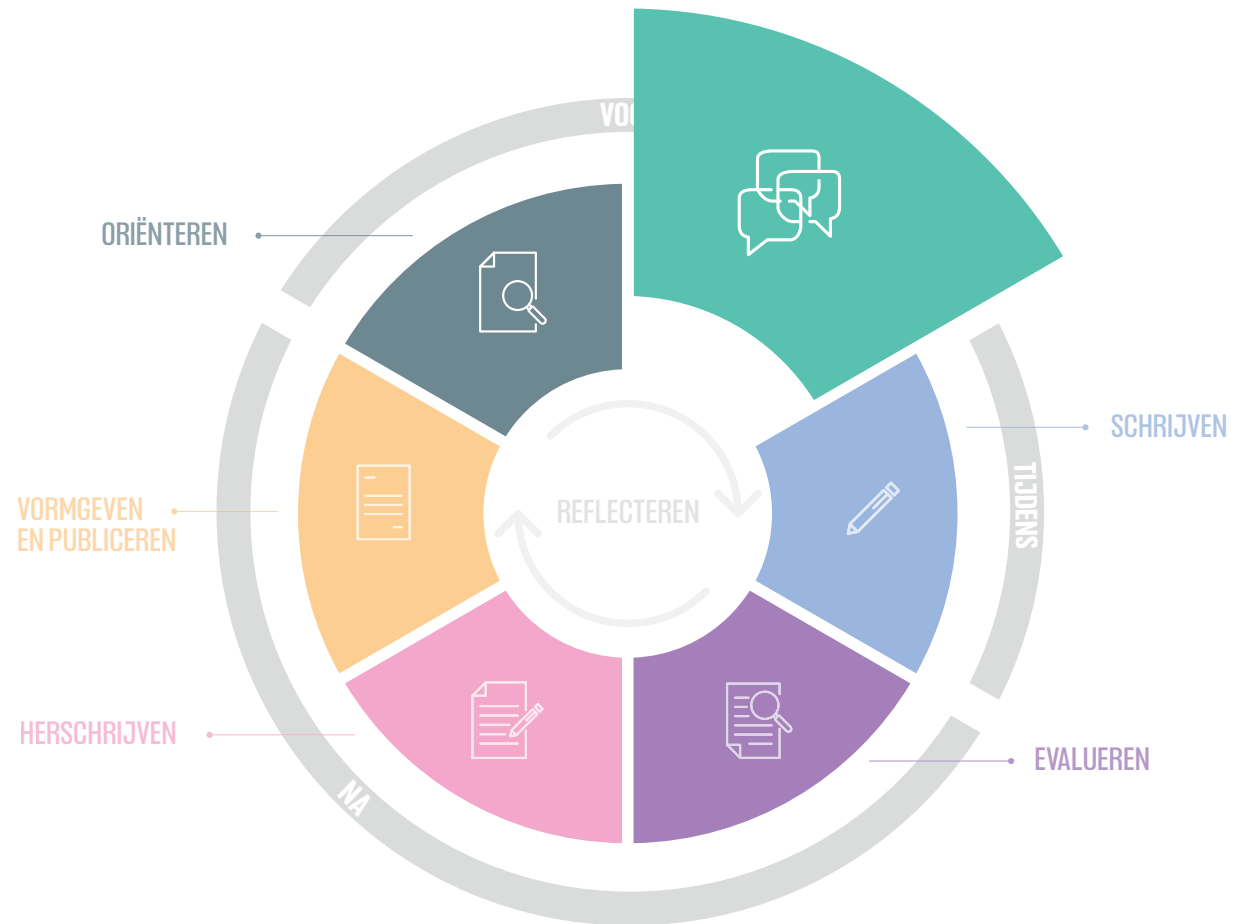
Kies een **werkvorm** om de ideeën te verzamelen, zoals een graphic organizer, een placemat, een woordspin of laat de leerlingen vrij schrijven. Alle brainstormideeën kunnen. Beslis vervolgens welke elementen helpen om je doel te bereiken. Die behoud en orden je, eventueel in het schrijfplan dat je eerder opstelde.

Toon filmpjes, foto's en breng tijdschriften of boeken over het onderwerp mee. Op die manier verwerven leerlingen extra kennis en woordenschat, wat het brainstormen verrijkt. Moedig ten slotte meer ervaren schrijvers aan om zelf extra informatie op te zoeken en hier kritisch mee om te gaan.

Tot slot kan je vanuit de voorbeelden een **schrijfplan** opstellen: wat komt aan bod en waar schrijven we dat? Op basis van dat plan bouwen de leerlingen hun eigen tekst op.

Deze fase kan je modelleren. Hoe je dat concreet doet, lees je verderop in de klapper. Volgende **planningsstrategieën** komen daar aan bod:

1. Brainstormen	>> p 27
2. Ideeën selecteren	>> p 28
3. Informatie ordenen	>> p 29
4. Schrijfplan opstellen	>> p 30

SCHRIJVEN

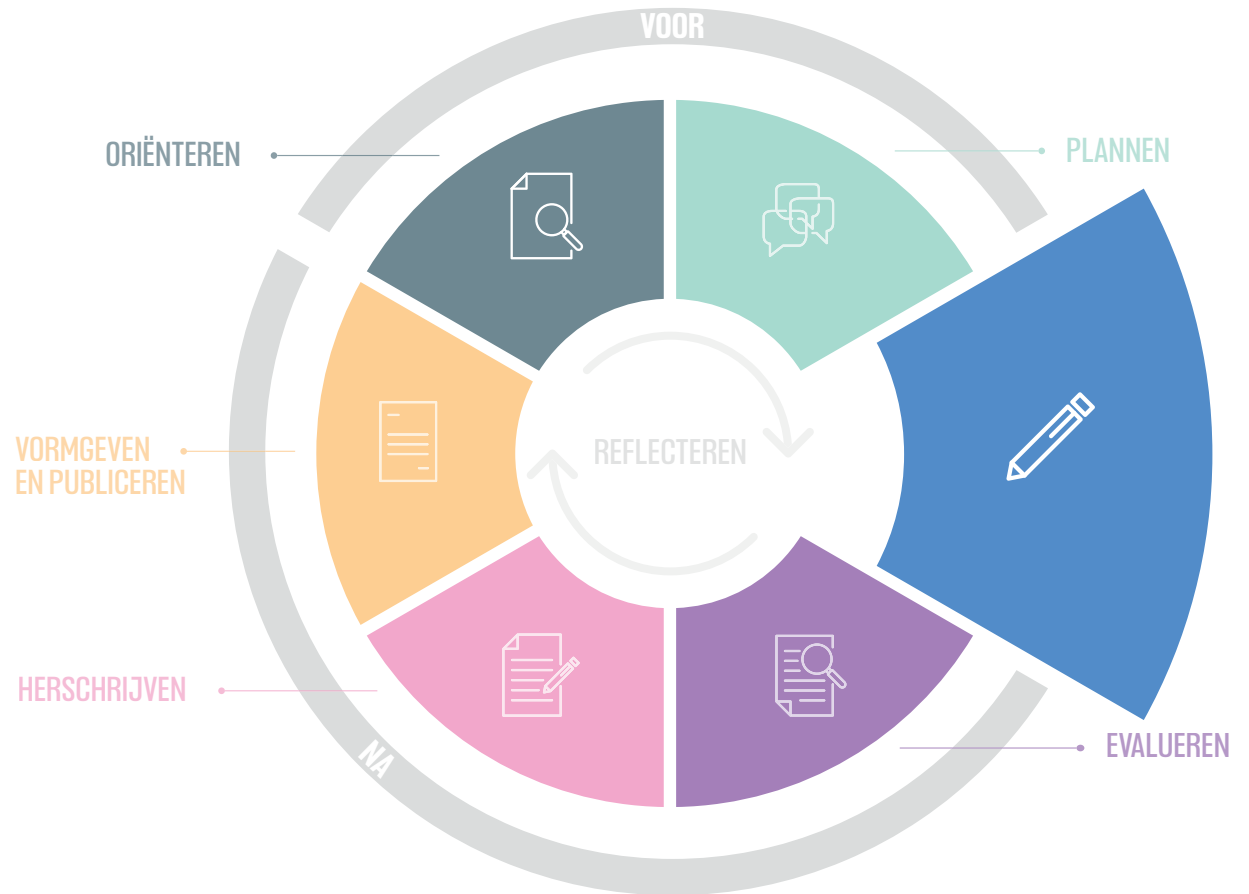
FASE - TIJDENS

Bij het uitschrijven geven de leerlingen hun **ideeën vorm in zinnen**. Ze kiezen een gepaste stijl en houden het doel en de lezer (Wat wil ik bij wie bereiken?) en de succescriteria (Hoe doe ik dat?) voor ogen. Zo komen ze tot een eerste versie van hun tekst.

Moedig de leerlingen aan om hulpmiddelen, zoals een woordenboek of digitale hulpbronnen, te gebruiken. Laat ze inspiratie opdoen in de modelteksten of geef voorbeeldzinnen. Je kan ze ook samen laten schrijven.

Deze fase kan je modelleren. Hoe je dat concreet doet, lees je verderop in de klapper. Volgende **schrijfstrategieën** komen daar aan bod:

1. Leren zinnen formuleren	>> p 31
2. Jezelf vragen stellen	>> p 32
3. Voorbeeldzinnen gebruiken	>> p 33
4. Succescriteria voor ogen houden	>> p 34
5. Samen schrijven	>> p 35

EVALUEREN

FASE - NA

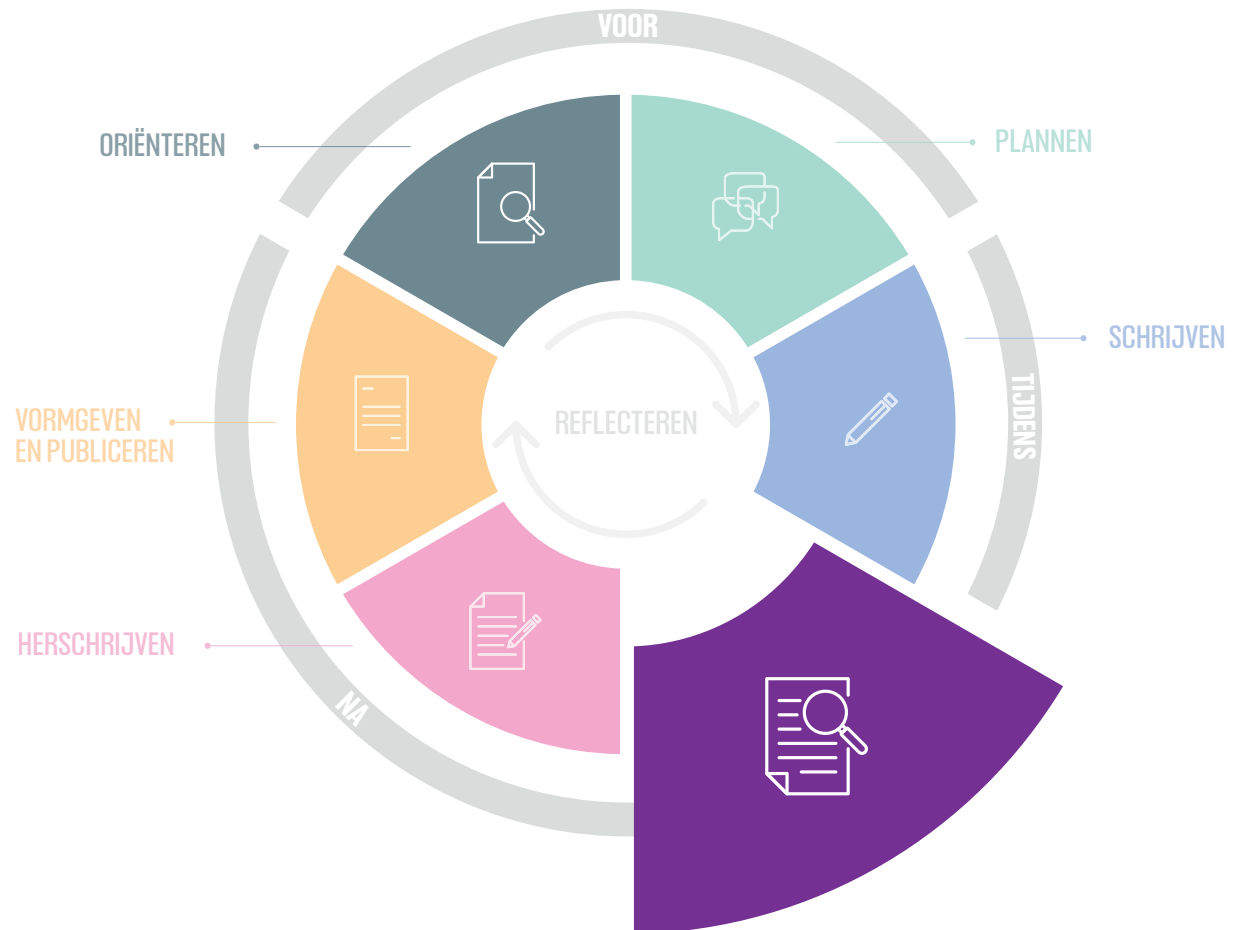
Bij het evalueren **lezen leerlingen hun tekst na**, met de succescriteria uit de oriëntatiefase in het achterhoofd. Je kan ze ook elkaars tekst kritisch laten nalezen. Deze evaluatie is niet het eindpunt van de schrijfpdracht, maar is bedoeld om tot een betere (tweede) versie van de tekst te komen.

Geef vervolgens **feedback**. Doseer die en wees concreet, zodat de leerlingen gemotiveerd zijn om te herschrijven. Focus in de eerste plaats op inhoud en structuur. Naast individuele feedback kan je klassikale feedback geven. Toon daarbij niet alleen slechte voorbeelden, maar selecteer ook goed geformuleerde elementen.

Digitale tools of generatieve AI kunnen in deze fase helpen.

Deze fase kan je modelleren. Hoe je dat concreet doet, lees je verderop in de klapper. Volgende **evaluatiestrategieën** komen daar aan bod:

1. Zelf kritisch nalezen >> p **36**
2. Teksten bespreken >> p **37**
3. Digitale hulpmiddelen inzetten >> p **38**

HERSCHRIJVEN

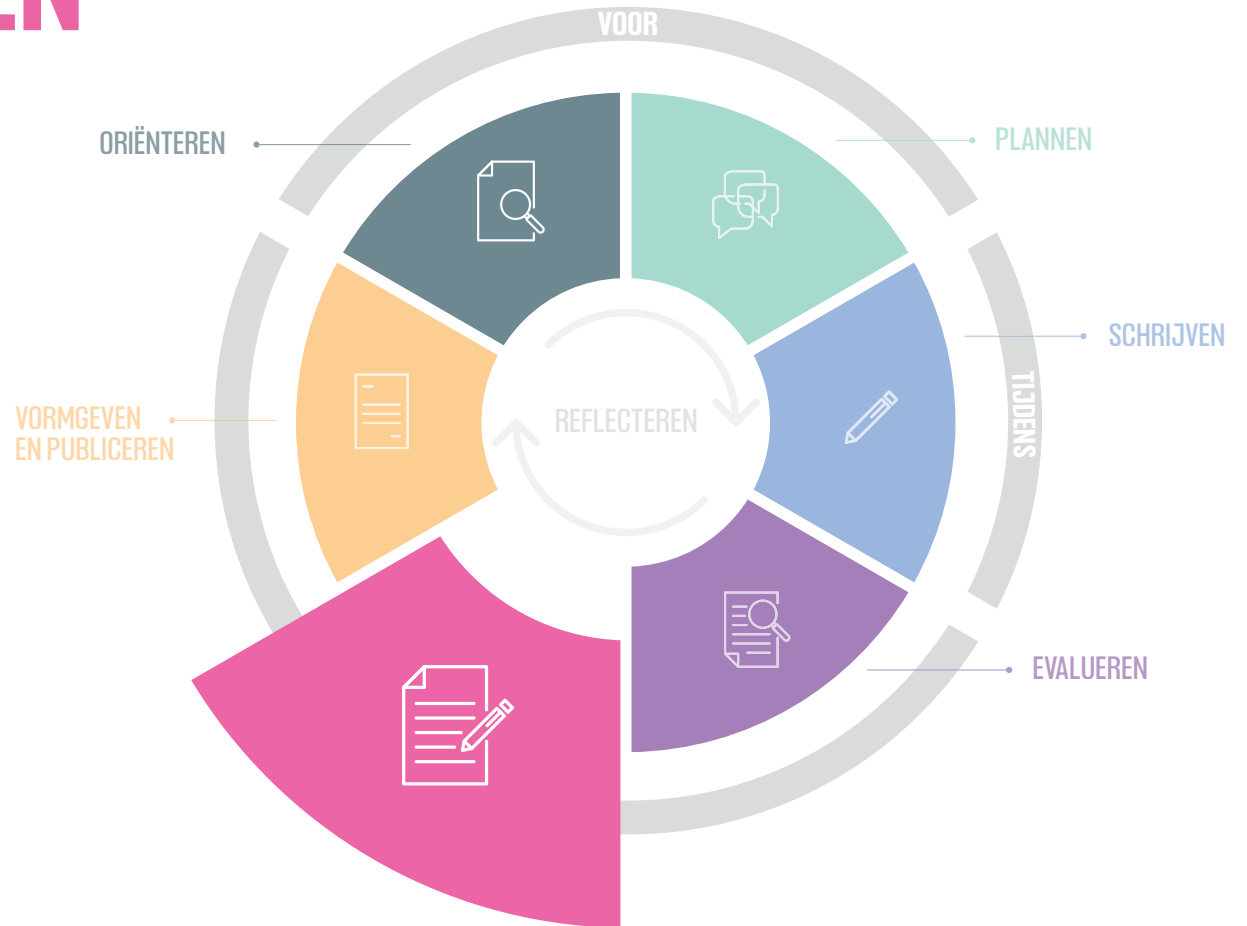
FASE - NA

In deze fase gaan leerlingen met de feedback aan de slag. Welke gebruik je? Hoe pas je je tekst aan? En eventueel ook: wat doe je als je de feedback niet begrijpt? Laat de leerlingen vervolgens hun **tekst herschrijven**.

Bepaalde technologische tools kunnen hen hierbij helpen, bv. een online synoniemenwoordenboek of spellingscorrector. Laat leerlingen eventueel in duo's een tekst herschrijven op basis van heldere en concrete feedback.

Deze fase kan je modelleren. Hoe je dat concreet doet, lees je verderop in de klapper. Volgende **herschrijfstrategie** komt daar aan bod:

1. Aanpassingen doorvoeren >> p 39

VORMGEVEN EN PUBLICEREN

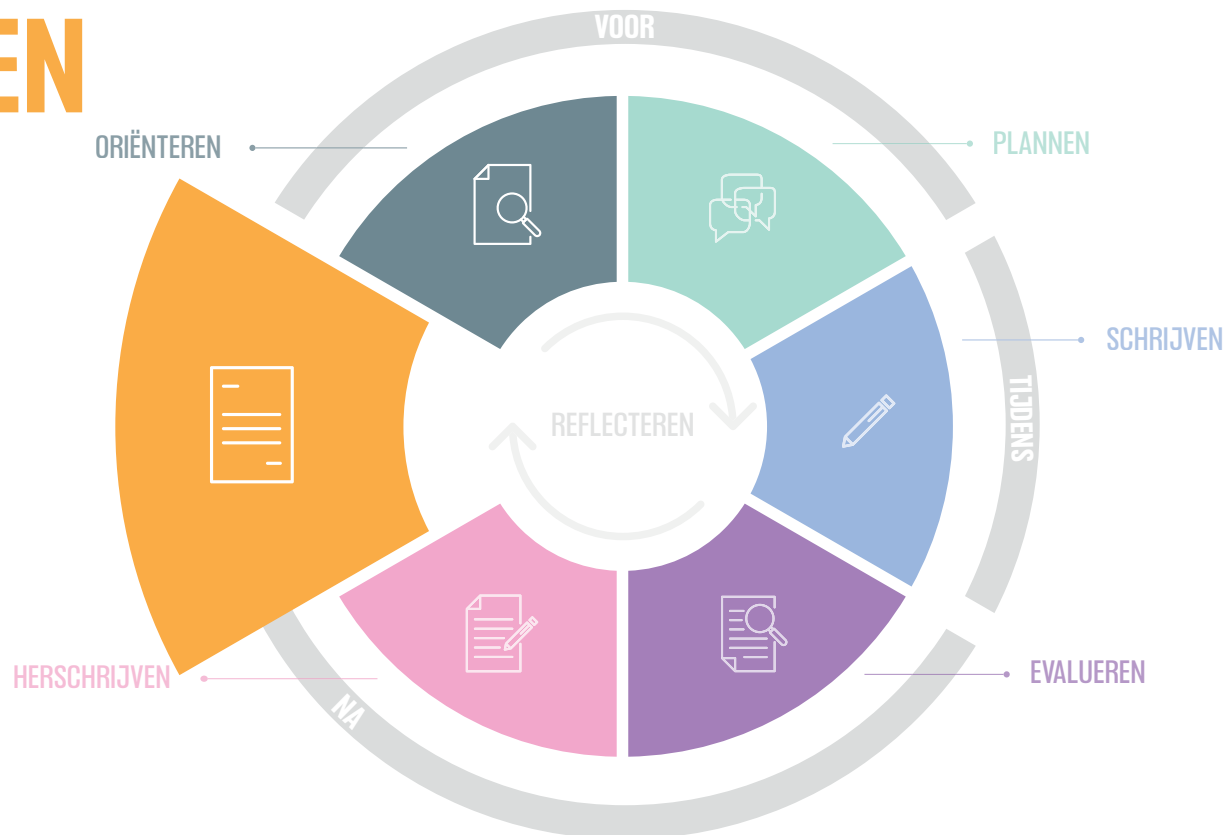
FASE - NA

In deze fase maken de leerlingen hun tekst **klaar voor publicatie**.

Laat leerlingen de modelteksten ter inspiratie opnieuw bekijken: hoe ondersteunde de lay-out de boodschap? Welke vormelementen, zoals lettertype en afbeeldingen, werken en welke niet? Maak ze vertrouwd met digitale middelen om hun tekst te redigeren en vorm te geven.

Deze fase kan je modelleren. Hoe je dat concreet doet, lees je verderop in de klapper. Volgende **vormgeefstrategieën** komen daar aan bod:

1. Teksten opmaken >> p 40
2. Afbeeldingen kiezen >> p 41

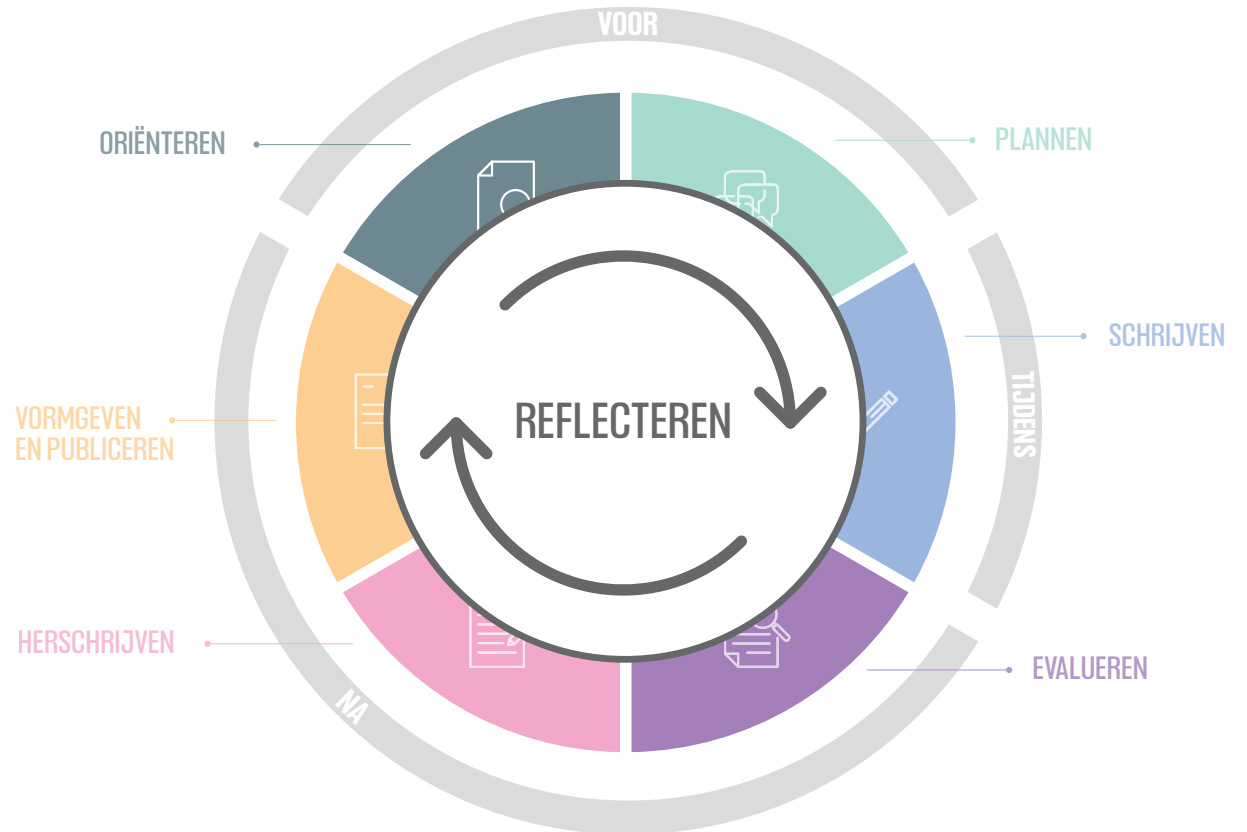
REFLECTEREN

Reflecteren doe je zowel voor, tijdens als na het schrijven. Moedig leerlingen aan om niet alleen op hun **product** te reflecteren, maar leer ze ook om hun **schrijfproces** regelmatig onder de loep nemen. Bespreek bijvoorbeeld welke aanpak het best werkte bij bepaalde schrijfstrategieën (bv. een aanpak om effectief te brainstormen, de tekst te reviseren, op te maken ...).

Laat ze verwoorden wat ze nog moeilijk vinden aan een bepaalde schrijfstrategie en hoe ze met die moeilijkheden rekening zullen houden bij een **volgende opdracht**. Laat leerlingen bij een nieuwe opdracht terugblikken op die werkpunten of groeikansen. Wat doen ze nu anders? Of wat behouden ze? Je kan ervoor kiezen om in de evaluatie rekening te houden met de mate waarin ze met die werkpunten aan de slag gingen.

Deze fase kan je modelleren. Hoe je dat concreet doet, lees je verderop in de klapper. Volgende **reflectiestrategie** komt daar aan bod:

1. Reflecteren op de uitgevoerde strategie >> p 42

KIJKWIJZER

WELKE STAPPEN ZET JE BIJ HET SCHRIJVEN?

ORIËNTEREN

- Weten de leerlingen voor wie ze schrijven?
- Is het doel van de schrijfpdracht duidelijk?
- Hebben leerlingen voorbeelden of modellen gezien van het teksttype?
- Worden er succescriteria afgeleid uit deze modelteksten?
- Heb je de oriëntatiestrategieën via expliciete instructie en/of door middel van modelleren aangeleerd?

PLANNEN

- Hebben de leerlingen voldoende tijd gekregen om ideeën te verzamelen?
- Wordt er tijd uitgetrokken om ideeën te selecteren en te ordenen?
- Bouw je samen met de leerlingen een schrijfplan op?
- Heb je de planningsstrategieën via expliciete instructie en/of door middel van modelleren aangeleerd?

SCHRIJVEN

- Ondersteun je je leerlingen bij het bouwen van zinnen?
- Daag je je leerlingen uit om na te denken over het schrijfdoel, het doelpubliek, de tekst ...?
- Mogen ze terugblikken naar modelteksten en voorbeeldzinnen? Mogen ze hulpmiddelen gebruiken?
- Houden leerlingen de succescriteria voor ogen bij het schrijven?
- Is er ruimte om in kleine groepjes te overleggen over hoe je ideeën in woorden neerschrijft?
- Heb je de schrijfstrategieën via expliciete instructie en/of door middel van modelleren aangeleerd?

EVALUEREN

- Laat je leerlingen hun eigen tekst of elkaars tekst nalezen?
- Geef je tussentijds feedback? Bespreek je zelfgeschreven teksten klassikaal?
- Evalueer je met oog voor doel, inhoud en vorm? Gebruik je de succescriteria bij het evalueren?
- Zet je digitale hulpmiddelen in bij het evalueren?
- Heb je de evaluatiestrategieën via expliciete instructie en/of door middel van modelleren aangeleerd?

HERSCHRIJVEN

- Krijgen leerlingen tijd om te herschrijven?
- Gebruik je de feedback bij het schrijven van een tweede (betere) versie van de tekst?
- Heb je de herschrijfstrategie via expliciete instructie en/of door middel van modelleren aangeleerd?

VORMGEVEN EN PUBLICEREN

- Is er tijd om de tekst vorm te geven?
- Kunnen leerlingen hierbij een beroep doen op digitale middelen?
- Komt de tekst bij een echte lezer terecht?
- Heb je de vormgeefstrategieën via expliciete instructie en/of door middel van modelleren aangeleerd?

REFLECTEREN

- Blikken leerlingen terug op zowel product als proces? Wat nemen ze mee naar een volgende schrijfopdracht?
- Is er waardering voor de inspanning en het eindresultaat?
- Heb je de reflectiestrategie via expliciete instructie en/of door middel van modelleren aangeleerd?

MODELLEREN

HOE DOE JE SCHRIJFSTRATEGIEËN HARDOPDENKEND VOOR?

Modelleren is een effectieve manier van strategie-instructie, die je kan inzetten om nieuwe of moeilijke schrijfstrategieën aan te leren. Dit modelleren is een proces dat uit vier stappen bestaat. Hoe je dat effectief kan doen, zie je in het model 'krachtig modelleren'. Na het model volgt een set inspiratiefiches met toelichting bij elke strategie en modelleermogelijkheden. Wil je nagaan of je elke stap van het modelleerproces goed doorloopt? Maak dan gebruik van de kijkwijzer modelleren.

SELECTEREN

- Selecteer een of meer strategieën die je bewust aan bod wil laten komen.
- Denk na over hoe je die strategie(ën) wil uitwerken.

UITLEGGEN

- Verwoord welke schrijfstrategie centraal staat. Vertel je leerlingen dat je ze een strategie zal voor-tonen.
- Leg de strategie kort uit. Wat ga je doen?
- Blick terug op eerdere schrijf-ervaringen. Gingen leerlingen al eerder met strategieën aan de slag?
- Sta stil bij waarom de strategie belangrijk is. Maak duidelijk hoe de strategie helpt om je schrijftaak aan te pakken.

SAMENVATTEN EN TRANSFEREREN

- Blick terug op de strategie. Wat deed je? Hoe deed je het? Welke stappen doorliep je en waarom?
- Blick vooruit op de concrete toepassing van leerlingen. Wat verwacht je van hen?
- Maak duidelijk wanneer leerlingen gebruik kunnen maken van de strategie.
- Creëer tijd om een specifieke strategie in te oefenen.

HARDOPDENKEND VOORDOEN

- Zet de strategie zelf in terwijl je schrijft. Laat leerlingen meekijken naar hoe jouw tekst ontstaat.
- Toon voor hoe jij denkt terwijl je doet.
- Maak duidelijk wat jou helpt bij het schrijven. Durf ook stilstaan bij zaken die je moeilijk vindt.

INSPIRATIE

- FICHES

ORIËNTATIESTRATEGIEËN

Schrijfdoel bepalen	p	24
Doelpubliek bepalen	p	25
Voorbeeldteksten onderzoeken	p	26

PLANNINGSSTRATEGIEËN

Brainstormen	p	27
Ideeën selecteren	p	28
Informatie ordenen	p	29
Schrijfplan opstellen	p	30

SCHRIJFSTRATEGIEËN

Leren zinnen formuleren	p	31
Jezelf vragen stellen	p	32
Voorbeeldzinnen gebruiken	p	33
Succescriteria voor ogen houden	p	34
Samen schrijven	p	35

EVALUATIESTRATEGIEËN

Zelf kritisch nalezen	p	36
Teksten bespreken	p	37
Digitale hulpmiddelen inzetten	p	38

HERSCHRIJFSTRATEGIE

Aanpassingen doorvoeren	p	39
-------------------------	---	----

VORMGEEFSTRATEGIEËN

Teksten opmaken	p	40
Afbeeldingen kiezen	p	41

REFLECTIESTRATEGIE

Reflecteren op de uitgevoerde strategie	p	42
---	---	----

OPBOUW INSPIRATIE FICHES

Hier vind je de naam en de definitie van de strategie terug.

Hier lees je in welke fase van het schrijfproces deze strategie zich situeert.

ORIËNTEREN

SCHRIJFDOEL BEPALEN STRATEGIE

De strategie het *schrijfdoel bepalen* laat je nadenken over waarom je een tekst schrijft. Wil je bijvoorbeeld iemand overtuigen? Wil je informeren? Het schrijfdoel bepaalt niet alleen wat je schrijft, maar ook hoe. Hoe formuleer je zinnen, hoe spreek je de lezer aan, wat schrijf je eerst? Het is dus belangrijk om bewust over het doel na te denken, en er af en toe op terug te blikken.

UITLEGGEN

"Het schrijfdoel bepalen is de eerste stap in het schrijfproces."

"Ik vraag me af wat ik bij wie wil bereiken, en hoe ik dat doe."

"We maakten ooit een affiche en dachten toen vooraf na over wat we met die affiche wilden bereiken. Toen was dat: de leerlingen ervan overtuigen om de speelplaats netjes te houden. Om dat te bereiken, schreven we een goede slogan. Wat heb ik nu nodig?"

"Ik toon je voor hoe je dat doet."

HARDOPDENKEND VOORDOEN

"Met dit mailtje wil ik de directeur overtuigen om met onze klas naar de Efteling te mogen. Ik wil haar overtuigen en ben dus op zoek naar vijf goede redenen."

"Ik wil mijn vrienden uitnodigen voor een verjaardagsfeestje en maak daarvoor een uitnodiging. Het wordt een mooi en aantrekkelijk kaartje, zodat ze zin hebben om te komen feesten. Ik moet ook even nadenken over welke info mijn vrienden allemaal nodig hebben: mijn vrienden zullen willen weten om hoe laat ze ergens moeten zijn, wie hen uitnodigt, enzovoort."

SAMENVATTEN EN TRANSFEREREN

"Voor ik de uitnodiging maakte, dacht ik na over het doel: wat wil ik bij de lezer bereiken? Heeft die alle informatie om naar mijn feestje te komen?"

"Elke tekst heeft dus een eigen schrijfdoel. Daar denk je straks best goed over na. Als je goed weet wat het schrijfdoel is, dan kan je je ook afvragen hoe je dat schrijfdoel realiseert. Welke informatie moet er allemaal in je tekst? Hoe spreek je de lezer aan? Welke woorden gebruik je?"

Bij elke stap van het modelleerproces zie je voorbeelden geplukt uit verschillende schrijfopdrachten. Je leest hoe het modelleren kan klinken in elk van de stappen. Aan jou om deze strategie nu vorm te geven in je eigen schrijfopdracht!

ORIËNTEREN

SCHRIJFDOEL BEPALEN STRATEGIE

De strategie het *schrijfdoel bepalen* laat je nadenken over waarom je een tekst schrijft. Wil je bijvoorbeeld iemand overtuigen? Wil je informeren? Het schrijfdoel bepaalt niet alleen wat je schrijft, maar ook hoe. Hoe formuleer je zinnen, hoe spreek je de lezer aan, wat schrijf je eerst? Het is dus belangrijk om bewust over het doel na te denken, en er af en toe op terug te blikken.

UITLEGGEN

"Het schrijfdoel bepalen is de eerste stap in het schrijfproces."

"Ik vraag me af wat ik bij wie wil bereiken, en hoe ik dat doe."

"We maakten ooit een affiche en dachten toen vooraf na over wat we met die affiche wilden bereiken. Toen was dat: de leerlingen ervan overtuigen om de speelplaats netjes te houden. Om dat te bereiken, schreven we een goede slogan. Wat heb ik nu nodig?"

"Ik toon je voor hoe je dat doet."

HARDOPDENKEND VOORDOEN

"Met dit mailtje wil ik de directeur overtuigen om met onze klas naar de Efteling te mogen. Ik wil haar overtuigen en ben dus op zoek naar vijf goede redenen."

"Ik wil mijn vrienden uitnodigen voor een verjaardagsfeestje en maak daarvoor een uitnodiging. Het wordt een mooi en aantrekkelijk kaartje, zodat ze zin hebben om te komen feesten. Ik moet ook even nadenken over welke info mijn vrienden allemaal nodig hebben: mijn vrienden zullen willen weten om hoe laat ze ergens moeten zijn, wie hen uitnodigt, enzovoort."

SAMENVATTEN EN TRANSFEREREN

"Voor ik de uitnodiging maakte, dacht ik na over het doel: wat wil ik bij de lezer bereiken? Heeft die alle informatie om naar mijn feestje te komen?"

"Elke tekst heeft dus een eigen schrijfdoel. Daar denk je straks best goed over na. Als je goed weet wat het schrijfdoel is, dan kan je je ook afvragen hoe je dat schrijfdoel realiseert. Welke informatie moet er allemaal in je tekst? Hoe spreek je de lezer aan? Welke woorden gebruik je?"

ORIËNTEREN

DOELPUBLIEK BEPALEN STRATEGIE

De strategie het *doelpubliek bepalen* laat je nadenken over het publiek van je tekst. Wie je tekst leest, bepaalt de manier van schrijven. Daar moet je dus bewust over nadenken en af en toe op terugblikken.

UITLEGGEN

"Nadenken over het doelpubliek helpt je om goed te weten hoe je je tekst moet schrijven. Wat weet de lezer al en wat heeft die nog nodig? Hoe spreek je de lezer aan?"
"Weet je nog hoe we vorige maand een mailtje verstuurden naar de minister van Onderwijs? We hebben toen lang nagedacht over hoe we de minister moesten aanspreken."
"We wilden dat beleefd doen, om er zeker van te zijn dat we een antwoord terug zouden krijgen."

HARDOPDENKEND VOORDOEN

"In een sms'je voor mijn mama mag ik eigenlijk zelf kiezen hoe ik haar aanspreek. 'Dag Mütti' is dus een passende aanspreking."
"Iedereen kan het verslagje van onze klasblog lezen, ook kinderen die er niet bij waren. Ik start mijn verslag dus best met wat uitleg over onze uitstap."
"Ik wil in deze tekst mijn lezer overtuigen, maar denk dat dat best moeilijk zal zijn. Ik zal mijn sterkste argument dus als laatste opschrijven."

SAMENVATTEN EN TRANSFEREREN

"Op welke strategie focusten we vandaag? Waarom is die zo belangrijk?"
"Straks schrijven jullie zelf een nieuwjaarsbrief. Denk even na voor wie je die brief schrijft. Wat wil je je ouders wensen? En wat wens je je meter of peter? Wat en hoe zal je dus schrijven?"

ORIËNTEREN

VOORBEELDTEKSTEN ONDERZOEKEN STRATEGIE

De strategie *voorbeeldteksten onderzoeken* laat je nadenken over de specifieke kenmerken die bij het teksttype horen. Weten hoe een brief is opgebouwd, hoe een artikel eruitziet of hoe een verhaal werkt, helpt je bij het schrijven van zo'n tekst. Een goed voorbeeld onderzoeken laat je toe succescriteria af te leiden die je daarna zelf weer kan gebruiken als je je eigen tekst schrijft.

UITLEGGEN

"Om te weten hoe je tekst er precies moet uitzien, kan je inspiratie opdoen in voorbeeldteksten. Je onderzoekt zowel de vorm als de inhoud van die voorbeelden, en gaat nadien zelf aan de slag."

"Weet je nog dat we vorige keer vanuit voorbeelden de tekstenkenmerken van een brief hebben afgeleid? Straks schrijven we samen een verslagje. Hier hebben we een voorbeeld van zo'n verslag. We onderzoeken eerst de typische kenmerken, zodat we daar straks bij het schrijven rekening mee kunnen houden."

HARDOPDENKEND VOORDOEN

"In dit voorbeeld zie ik eerst een titel. Die vertelt wat er straks aan bod komt. En als ik verder naar de tekst kijk, dan zie ik dat die opgebouwd is uit alinea's. Elke alinea gaat over iets, vandaar de tussentitels. Die gebruik ik straks ook."

"Ah, de schrijver vertelt alles in de volgorde waarop het is gebeurd. Met kleine woordjes als 'eerst', 'daarna' en 'tot slot' maakt hij dat duidelijk. Zulke woorden noemen we signaalwoorden. Die kan ik straks ook gebruiken."

SAMENVATTEN EN TRANSFEREREN

"Straks schrijven we een verslagje, maar eerst lezen we er samen eentje. We onderzoeken hoe zo'n verslag is opgebouwd. Op die manier kunnen we dat zo meteen zelf aanpakken."

"Ik heb net een artikeltje gelezen en het van dichterbij bestudeerd.. Wie kan me vertellen waar ik allemaal op gelet heb?"

"Als je straks de voorbeelden bekijkt, onderzoek dan hoe de tekst is opgebouwd: wat schrijf je waar en hoe? Op basis hiervan kan je je eigen tekst uitschrijven."

PLANNEN

BRAINSTORMEN STRATEGIE

De strategie *brainstormen* helpt je informatie te verzamelen. Dat kan op heel wat verschillende manieren. Zo kan je mindmaps maken, informatie selecteren uit bronnenmateriaal of de W-vragen beantwoorden.

UITLEGGEN

"Voor je begint te schrijven, is het slim om ideeën te verzamelen."

"Bij het schrijven van een weetjesteekst, dachten we eerst na over wat we allemaal zouden kunnen vertellen. Die informatie plaatsten we in een mindmap. Informatie die samen hoorde, plaatsten we daarin rond een kernwoord. Dat was handig, want zo vergaten we niets."

HARDOPDENKEND VOORDOEN

"Ik wil zo meteen een verslag schrijven van mijn eerste schooldag. Dat betekent dat ik goed moet nadenken over wat ik allemaal deed. Dat doe ik chronologisch. Wat deed ik ook alweer 's morgens? Opstaan en ontbijten. Ik trok ook mijn nieuwe kleren aan en mama nam een foto. En daarna? ... Ik noteer nu alles en haal er straks de belangrijkste elementen uit."

"We mogen mee nadenken over de nieuwe groene speelplaats. Ik verzamel eerst allemaal leuke ideeën. Een glijbaan lijkt me wel leuk. Bijen en een bloemenveld ook. Ik noteer dat alvast in de mindmap."

"Hm, ik heb niet zo heel erg veel ideeën meer. Maar ik mag even meekijken bij jou, Daan? Dat helpt."

SAMENVATTEN EN TRANSFEREREN

"Zag je hoe ik brainstormde? Alle ideeën mogen op dit moment nog. Ik heb nog geen volledig verhaal in gedachten, maar heb wel heel wat ideeën. Die moet ik niet allemaal gebruiken. Straks selecteer ik."

"Heb je gezien hoe ik daarnet even vastliep bij het bedenken van de groene speelplaats? Ik ben even gaan kijken naar de brainstorm van iemand anders. Dat hielp."

"Straks brainstormen jullie per twee. Dat levert een schat aan ideeën op. Onthoud, alle ideeën zijn goed. Straks maken we een selectie. Je gebruikt een mindmap om de ideeën te verzamelen. Dat is handig".

PLANNEN

IDEEËN SELECTEREN STRATEGIE

De strategie *ideeën selecteren* laat je nadenken over welke ideeën je overhoudt en verwerkt in je tekst. Dat doe je met het schrijfdoel in gedachten: welke ideeën helpen mijn doel bereiken en welke niet?

UITLEGGEN

"Nadat je ideeën hebt verzameld, denk je na: welke van die elementen helpen me om mijn doel te bereiken, bv. welke argumenten zullen de directeur over de streep trekken om voor de Efteling te kiezen?"

"Weet je nog hoe we op zoek gingen naar rijmwoorden voor onze slogan? Toen hebben we bepaalde rijmwoorden geschrapt, omdat die te kinderachtig waren en de slogan dan niet meer zou werken."

"Ik toon even voor hoe je dat kan doen."

HARDOPDENKEND VOORDOEN

"In mijn blogbericht over de eerste schooldag wil ik zeker iets vertellen over het ontbijt thuis en over de foto die mijn mama maakte. Dat zullen de lezers van de blog waarschijnlijk leuk vinden. Dat mijn broertje huilde, hoeven ze niet te weten. Wat de juffen en meesters voor ons organiseerden, lijkt me wel interessant. Ik schrijf zeker iets over de show die ze opvoerden, en over het woordje van de directeur. Het is belangrijk dat ze dat weten. Ik stop er ook een foto bij, want de show was echt mooi."

"Weet je, als ik tijdens het schrijven straks het gevoel krijg dat ik te weinig vertel over hoe leuk de show was, dan voeg ik de verrassingsact van de zorgjuf eraan toe. Ik wacht nog even af."

SAMENVATTEN EN TRANSFEREREN

"Wie kan vertellen wat we net gedaan hebben? Welke ideeën hebben we geselecteerd? Waarom?"

"We hebben net samen gebrainstormd. Nu kiezen jullie per twee drie dingen die interessant zijn om over te schrijven. Denk goed na: wat zou de lezer willen weten over de eerste schooldag? Wat is dus interessant en wat niet? Je wil de lezers op de hoogte brengen én boeien met je blog. Onthoud dat goed."

PLANNEN

INFORMATIE ORDENEN STRATEGIE

De strategie *informatie ordenen* laat je nadenken over welke info op welke plaats komt in jouw tekst. Met de strategieën *voorbeeldteksten onderzoeken* en *schrijfplan maken* dacht je na over de typische kenmerken en de opbouw van de tekst, met de strategie *brainstormen ideeën selecteren* verzamelde en selecteerde je daarna de inhoud. Met deze strategie, *informatie ordenen*, ga je nu nog een stap verder en bepaal je welke info waar precies een plekje krijgt in je tekst.

UITLEGGEN

"In onze brainstorm stonden veel verschillende ideeën. We hebben daar zonet keuzes in gemaakt. Nu moeten we nog beslissen wat waar komt in onze tekst."
"We kunnen nu ons schrijfplan gebruiken om te bepalen waar onze ideeën best een plaats krijgen in de tekst en in welke volgorde."

HARDOPDENKEND VOORDOEN

"Als ik een Rubiks-kubus wil beschrijven, dan moet ik volgens mijn schrijfplan eerst iets vertellen over wie die Rubik was en wat hij uitgevonden heeft. Alle ideeën die ik hierover verzamelde, plaats ik dus in deze eerste alinea."
"Daarna vertel ik in het middendeel van mijn tekst hoe die kubus er precies uit ziet en in het slot wat ik met zo'n kubus moet doen. Nu staan al mijn ideeën hierover nog kriskras door elkaar. Eerst neem ik dus alle info over het uitzicht van de kubus en orden die in 1 alinea. Daarna zoek ik alle info die ik selecteerde over het gebruik van de kubus en plaats ik die ideeën in mijn slot."

SAMENVATTEN EN TRANSFEREREN

"Zag je hoe het schrijfplan me hielp om mijn verzamelde ideeën te ordenen? Het lijkt een beetje op het stappenplan voor een legobouwwerk. De ideeën zijn de blokjes, het stappenschrijfplan toont welke ideeën waar een plek kunnen krijgen."
"Straks krijgen jullie het schrijfplan voor een oproep. Aan jullie om de verschillende ideeën uit onze brainstorm daarin een plaatsje te geven."

PLANNEN

SCHRIJFPLAN OPSTELLEN STRATEGIE

De strategie *schrijfplan opstellen* doet je nadenken over een logische en passende opbouw van jouw tekst. Met de strategie *voorbeeldteksten onderzoeken* dacht je na over de typische kenmerken en de opbouw van de voorbeeldtekst. Met deze strategie stel je nu jouw eigen schrijfplan op voor jouw tekst. Dat kan identiek zijn aan de opbouw van de voorbeeldtekst of daar bewust van afwijken.

UITLEGGEN

"Voor we zelf beginnen te schrijven, wil ik een schrijfplan opstellen zodat ik niet van de hak op de tak spring en ik mijn lezer niet in verwarring breng."

"Weet je nog dat we bij onze brief naar de directeur een schrijfplan maakten waarin we dan achteraf al onze ideeën plaatsten? We beslisten dat er een inleiding moest zijn en een duidelijk slot en dat het middendeel 2 alinea's moest bevatten omdat we twee redenen wilden vermelden om op daguitstap te trekken. Voor onze nieuwe schrijfopdracht zullen we hetzelfde doen."

HARDOPDENKEND VOORDOEN

"In dit artikel op de klasblog staat een inleiding, een midden en een slot. Mijn eigen tekst moet er ook zo uitzien. In de inleiding moet ik eerst aankondigen waar het artikel over gaat. In het midden vertel ik dan stap voor stap wat we allemaal deden."

"Wij deden drie namiddagactiviteiten, dus het middendeel van mijn tekst zal best uit drie alinea's bestaan. Het slot blikt terug. Daarin mag ik vertellen wat we van deze activiteit vonden."

SAMENVATTEN EN TRANSFEREREN

"Straks schrijven we samen een verslag van onze schooluitstap. Voor we dat doen, bouwen we eerst een schrijfplan. Je denkt dus eerst na over de opbouw van je tekst."

"Zag je hoe ik een schrijfplan opstelde? Ik besliste dat er zeker een inleiding en een slot moest zijn en dat ik het middendeel van de tekst best in 3 alinea's verdeelde omdat ik drie hoofdactiviteiten moet beschrijven."

SCHRIJVEN

LEREN ZINNEN FORMULEREN STRATEGIE

De strategie *leren zinnen formuleren* laat je nadenken over hoe je zinnen opbouwt en rijker maakt. Zinnen formuleren blijkt niet voor iedereen even vanzelfsprekend. Deze strategie zet leerlingen aan de slag met essentiële bouwblockjes van een zin.

UITLEGGEN

"Ik zal zo meteen schrijven. Dat betekent dat ik zinnen moet bouwen en daar wil ik nog even heel bewust over nadenken. Hoe klinkt een goede zin ook alweer? Soms lukt het niet meteen om een goede zin neer te pennen. Dat is oké. Die zin mag dan even blijven staan, maar we mogen hem natuurlijk niet vergeten."

"Weet je nog hoe we bij onze vorige schrijfopdracht elke zin even hardop hebben gelezen om te luisteren of hij goed klonk? Soms ontbrak nog een woord waarvan ik dacht dat ik het wel geschreven had. Daar moet ik dus goed op letten."

HARDOPDENKEND VOORDOEN

"Ik neem er even mijn eerste zin bij. Ik schreef: 'Ik zit dit jaar in een heel leuke klasgroep die heel veel lachen.' Daar klopt precies iets niet helemaal. Het tweede stukje van mijn zin staat in het meervoud, maar gaat eigenlijk over de klasgroep. Dat moet ik dus nog aanpassen in 'een heel leuke klasgroep die heel veel lacht'."

"Het is vandaag donderdag 13 juni van mijn juf moet ik een brief schrijven aan jou dus ik in de toekomst momenteel zit ik op school en verveel ik me. Hm, er staat wel heel erg veel in deze zin. Misschien is deze zin wel wat ontspoord en moet ik die opknippen in stukjes. Korte zinnen met voldoende leestekens dus. Zo is het beter: Het is vandaag donderdag 13 juni. Van mijn juf moet ik een brief schrijven aan jou. Aan mijn toekomstige ik dus. Momenteel zit ik op school en verveel ik me."

SAMENVATTEN EN TRANSFEREREN

"Zag je hoe we heel bewust aan de slag gingen met zinnen? Waar heb ik op gelet?"

"Soms lopen zinnen niet meteen lekker. Er ontbreken soms woorden, er zitten foute stukjes in of soms ontsporen zinnen ook. Daar heel goed op letten bij het schrijven is belangrijk. Anders wordt een tekst snel onbegrijpelijk."

"Lees zo meteen elke zin even na! Staan alle woorden erin? Staan ze op de goede plek? Plakte je niet te veel ideeën aan elkaar?"

SCHRIJVEN

JEZELF VRAGEN STELLEN STRATEGIE

De strategie *jezelf vragen stellen* laat je tijdens het schrijven bewust nadenken over de keuzes die je maakt. Je dacht voor het schrijven na over je schrijfdoel, het doelpubliek, de tekst, je ideeën... Af en toe terugblikken op dat denkproces loont. Je afvragen of wat je schrijft passend is, of wat je schrijft anders geformuleerd kan worden, of wat je schrijft duidelijk is... zijn maar een paar voorbeelden van waar je in deze strategie bij stilstaat.

UITLEGGEN

"Jezelf vragen stellen helpt bij het schrijven. Het doet je nadenken over alles waar je al eerder over nadacht. Zo moet je bij het schrijven terugdenken aan het doel van je tekst, aan je doelpubliek, aan de succescriteria..."

"Weet je nog hoe we bij het schrijven van een recept nadachten over de helderheid van onze instructies? We vroegen ons af of die wel duidelijk waren. Elke instructie gaf precies een stap uit het recept weer."

HARDOPDENKEND VOORDOEN

"Ik schrijf een brief aan de burgemeester. Ik weet wel wie die burgemeester is, maar zo goed ken ik die eigenlijk ook niet. En sowieso is deze brief ook wel officieel. Die aanspreking is dus belangrijk. Is 'Dag mevrouw' officieel genoeg? 'Beste mevrouw de burgemeester' kan natuurlijk ook. Dat is misschien nog beter."

"Dit verslag moest zakelijk zijn. Dat betekent dus dat er feiten in moeten staan en geen meningen of belevingen. Hier schrijf ik dat het groepje heel leuke nummers bracht. Dat is eigenlijk mijn mening. Dat schrap ik dus beter."

"Ik had het daarnet over de opbouw van een alinea in een kernzin die daarna verder uitgebouwd was. Misschien moet ik even controleren of ik elke alinea startte met zo'n kernzin en of wat daarna volgt ook wel bij die kernzin past. Dat lijkt zo te zijn. Oef!"

SAMENVATTEN EN TRANSFEREREN

"Zag je hoe ik af en toe teruggreep naar wat belangrijk is voor deze tekst? Ik dacht aan mijn lezer of aan het schrijfdoel of aan de succescriteria bij deze tekst. Dat zorgde ervoor dat ik meteen kleine zaken kon aanpassen of goed wist hoe ik iets wilde formuleren."

"Jullie mogen zo meteen in duo's aan de slag. Grijp af en toe even terug naar je brainstorm, het schrijfkader en de succescriteria".

SCHRIJVEN

VOORBEELDZINNEN GEBRUIKEN STRATEGIE

De strategie *voorbeeldzinnen gebruiken* et je in wanneer schrijven moeilijk loopt. Je grijpt terug naar een sterke voorbeeldtekst en past bestaande zinnen aan. Heel wat teksten hebben vergelijkbare startzinnen. Die startzinnen gebruiken, zorgt voor een vliegende start.

UITLEGGEN

"Een goed voorbeeld helpt je als je een tekst schrijft. Ik spiek dus af en toe wel eens om te zien hoe een andere schrijver te werk gaat. Niet dat ik die tekst wil kopiëren, maar ik wil wel eens zien hoe een echte schrijver het aangepakt heeft."

HARDOPDENKEND VOORDOEN

"Ik wil een kort verhaal schrijven. Hoe moet die eerste zin nu klinken? Heel veel sprookjes die ik ken beginnen met 'Er was eens...'? Dat zal ik ook doen. Dan weet iedereen meteen dat ik een sprookje schrijf en ben ik goed vertrokken."

"Ik ben aan het nadenken over een interview en wil de vragen oplijsten die ik wil stellen. In mijn brainstorm zitten al heel wat ideeën. Ik ga toch nog eens checken hoe dat interview in het boek weer was uitgeschreven. Dan kan ik dat gebruiken om mijn interview vorm te geven."

SAMENVATTEN EN TRANSFEREREN

"Zag je hoe ik de vragen uit het voorbeeldinterview gebruikt heb om mijn eigen vragen vorm te geven? Ik heb ze niet zomaar gekopieerd, maar wel aangepast aan mijn eigen brainstorm. Dat hielp om te beginnen schrijven."

SCHRIJVEN

SUCCESSCRITERIA VOOR OGEN HOUDEN STRATEGIE

De strategie *succescriteria voor ogen houden* laat je nadenken over wat nu precies belangrijk is in je tekst. Zo kan je inzetten op het kiezen van en variëren in woordenschat of kan je bewust nadenken over de opbouw van je tekst, afhankelijk van je tekstdoel. Je denkt na over tekstconventies voor het teksttype in kwestie en houdt er bij het uitschrijven rekening mee. In de stappen voor het schrijven bepaalde je succescriteria.

UITLEGGEN

"Weet je nog dat we succescriteria voor deze tekst hebben opgesteld? We moeten die nu goed voor ogen houden bij het schrijven van de zinnen."
"Door aan de succescriteria te denken, focus je in je tekst op wat echt belangrijk is en houd je rekening met de tekstenmerken van de tekst."

HARDOPDENKEND VOORDOEN

"Ik weet nog dat een goede brief begint met een passende aanspreking. In mijn e-mail naar de directeur ga ik beginnen met 'Geachte directeur', dan zet ik meteen de juiste toon en zal hij misschien sneller akkoord gaan met mijn voorstel voor een basketbalveld op de speelplaats."
"In de oproep om met ons zwerfvuil op te ruimen, moet ik ervoor zorgen dat er ook echt een oproep zit zie ik hier bij de succescriteria staan. Ik zal dus best nog heel duidelijk vragen wie er nu meedoet met de zwerfvuilactie."

SAMENVATTEN EN TRANSFEREREN

Zag je hoe ik bij het schrijven van een sprookje begon met 'Er was eens...' om aan te geven welk soort verhaal het is. Vergeet die succescriteria straks ook niet bij het schrijven van jouw tekst!"
"Neem het lijstje met criteria opnieuw bij de hand. Je kan er best de hele tijd naar terugkijken als jullie straks een grappig verhaal moeten schrijven."

SCHRIJVEN

SAMEN SCHRIJVEN STRATEGIE

De strategie *samen schrijven* laat je samen werken aan een tekst. Interactie is een van de bouwstenen voor effectief schrijfonderwijs. Het verplicht je om hardop ideeën te verwoorden en samen rijke zinnen te bedenken. Er is meteen feedback op de geproduceerde tekst en de mogelijkheid om te reviseren. Je kan verschillende stappen van het schrijfproces samen aanpakken, zoals het uitschrijven van de tekst.

UITLEGGEN

"Je hoeft niet altijd alleen te schrijven. Samen schrijven is ook wel eens interessant. Dan hoor je meteen wat de ander denkt, hoe je klasgenoot een zin zou bouwen of heb je meteen een lezer die jouw zin kan nalezen."

"Weet je nog hoe je in de vorige schrijfles samen aan de slag ging? Wie kan daar nog iets over vertellen?"

"Ik ga zo meteen samen met Clara het verslag van de sportdag schrijven. Jullie mogen gewoon kijken hoe we dat doen."

HARDOPDENKEND VOORDOEN

"Met dit mailtje willen we de directeur ervan overtuigen dat het Dinomuseum een interessante schoolreis kan opleveren. Clara, welke redenen hadden we ook alweer bedacht? Oké, die reden schrijf ik al op. Hadden we er nog eentje? Misschien zal de directeur het wel wat duur vinden om op schoolreis te gaan met de bus. Clara, had jij een alternatief? Ah, oké, we kunnen ook met de trein. Dat ga ik ook noteren in de tekst."

SAMENVATTEN EN TRANSFEREREN

"Hulp vragen tijdens het schrijven is een goed idee. Je laat iemand mee nadenken over hoe je iets kan formuleren. Samen bouw je dan nieuwe zinnen."

"We hebben net samen aan onze tekst gesleuteld. Heb je gezien hoe we overlegden over wat er in onze tekst moet komen? Zo mogen jullie straks ook te werk gaan. Je overlegt en schrijft een eerste versie. Overleggen over de tekst mag dus."

"Welke afspraken over samen schrijven hebben we ook alweer?"

EVALUEREN

ZELF KRITISCH NALEZEN STRATEGIE

De strategie *zelf kritisch nalezen* laat je nadenken over wat je schreef en is een cruciale stap in het schrijfproces. Je kan kritisch nalezen met de succescriteria in het achterhoofd. Een tekst hoeft niet meteen af te zijn en wordt beter als je de tijd neemt om die na te lezen en in een volgende stap aan te passen.

UITLEGGEN

"Een tekst is niet meteen af. Dat betekent dat ik sowieso even moet nalezen. Dat is een beetje lastig, want ik heb net veel tijd besteed aan het schrijven zelf. Maar ik weet ook dat als ik hier tijd voor maak, ik sowieso nog dingen kan aanpassen en dat mijn tekst zo beter wordt."

"Ik let bij het nalezen op de verschillende succescriteria die we benoemd hebben. Wie weet nog waar we op moesten letten bij het schrijven van een krantenartikel?"

HARDOPDENKEND VOORDOEN

"Mijn eerste zin klinkt nog wat vreemd. Ik begrijp eigenlijk ook niet meer helemaal wat ik bedoelde. Dat moet ik dus nog veranderen."

"Oh, hier ontbreekt nog een hoofdletter. Dat moet ik zeker nog aanpassen. Een van de criteria is ook een verzorgde spelling. Daar horen die hoofdletters zeker bij."

"Een goede persoonsbeschrijving geeft voldoende details. Ik ga even na of ik voldoende dingen helder beschreven heb. Hier heb ik het over hoe de persoon eruitziet, in de volgende alinea schrijf ik wat hij allemaal doet. Dat kan ik nog wat aanvullen."

"Zullen mijn klasgenootjes nu alles weten om naar mijn feestje te kunnen komen? Dat was één van de belangrijkste succescriteria. Even nadenken: ze weten waar ze moeten zijn, om hoe laat en ook waarom. Ah, wie uitnodigt, zet ik er best ook bij."

SAMENVATTEN EN TRANSFEREREN

"Als je een tekst kritisch naleest, dan controleer je de tekst. Letten op de verschillende succescriteria helpt. Die criteria kan je best een voor een doorlopen."

"Als je een tekst even aan de kant hebt laten liggen, kan je met een frisse blik nalezen. Als je meteen naleest, klinkt het misschien wel goed in je hoofd, maar staat het toch niet zo duidelijk op papier. Tijdens het nalezen kan je ook onduidelijkheden of foutjes verwijderen."

EVALUEREN

TEKSTEN BESPREKEN STRATEGIE

De strategie *teksten bespreken* laat je samen nadenken over geschreven teksten. De tekst van een andere schrijver nalezen en daarbij rekening houden met succes-criteria is het vertrekpunt van deze strategie. Je leert in gesprek gaan over een tekst, feedback formuleren en tegelijkertijd ook omgaan met de feedback die je zelf krijgt.

UITLEGGEN

"Weet je nog hoe we de vorige keer de tekst van Samir in de klas besproken hebben? We formuleerden dan heel wat feedback zodat Samir met zijn tekst aan de slag kon. Samir, wat vond je daarvan?"

"We lezen zo meteen samen een tekst en gaan op zoek naar dingen die anders kunnen. Soms zijn die aanpassingen beter, soms ook niet. Daar denken we samen over na."

"Onze feedback sluit aan bij de evaluatiecriteria die we al besproken hebben. Wie weet nog wat die waren?"

HARDOPDENKEND VOORDOEN

"Herhalingen vermijden was een aandachtspunt. In deze tekst zou ik dus iets veranderen. Drie zinnen beginnen namelijk al met hetzelfde woord. Dat gaat wat vervelen. Als ik hier 'het meisje' vervang door 'zij', dan is dat opgelost."

"Wat een leuk en origineel idee in deze tekst. Dat moet ik zeker behouden. Misschien kan ik er zelfs nog iets meer over vertellen."

"Het was de bedoeling om de tekst op te delen in duidelijke alinea's. Dat is hier nog niet helemaal gelukt. Er plakt nog best veel tekst aan elkaar. Ik denk dat er hier twee verschillende ideeën staan. Die kan ik dus ook in twee verschillende alinea's aan bod laten komen."

"Wat een goed idee om dit te veranderen. Daar had ik zelf niet aan gedacht."

"Ik weet niet of die zin veranderen mijn tekst echt beter maakt. Ik wil het wel eens proberen."

SAMENVATTEN EN TRANSFEREREN

"Een tekst bespreken betekent dat je elkaar helpt om een tekst beter te maken. Dat kan door de verschillende succescriteria even te overlopen."

"Feedback krijgen helpt om je tekst beter te maken. Dat hoort erbij. Het is niet altijd leuk, maar probeer feedback te zien als een cadeautje dat jou kan helpen."

"Wie kan uitleggen wat we net deden?"

"Straks mogen jullie in duo elkaars tekst lezen. Kies een evaluatiecriterium en kijk eens of je het kan terugvinden in de tekst van je buur."

EVALUEREN

DIGITALE HULPMIDDELEN INZETTEN STRATEGIE

De strategie *digitale hulpmiddelen* inzetten laat je nadenken over hoe je digitaal hulp kan inroepen bij het schrijven. Niet alleen andere schrijvers, maar ook andere digitale hulpbronnen (zoals AI-gestuurde chatbots) kunnen gerichte feedback genereren op jouw tekst.

UITLEGGEN

"Weet je nog hoe we bij het schrijven van een instructie ChatGPT vroegen om onze tekst na te lezen? En dat we een heel duidelijke prompt nodig hadden voor ChatGPT? Dat ga ik zo meteen nog eens proberen."

"Nalezen moeten we niet altijd zelf doen. Vergeet niet dat onze tekstverwerker woorden ook vanzelf naleest als je de spellingchecker activeert."

HARDOPDENKEND VOORDOEN

"Ik wil eerst uitleggen voor welke activiteit de uitnodiging dient. Ik wil een verjaardagsfeest organiseren en vertellen dat het een topfeestje wordt. In de brainstorm hadden we het over spelletjes, lekker eten en een dansbattle. Zelf twijfel ik een beetje over mijn eerste zin. Maakt die wel duidelijk genoeg dat het een leuk feestje wordt?"

"Ik wil AI me laten helpen. Dat betekent dat ik een goede prompt voor ChatGPT nodig heb. Die klinkt als volgt: Ik ben een leraar. Herschrijf deze inleiding op een uitnodiging voor een verjaardagsfeest. Maak aan de 10-jarige lezer duidelijk dat het een leuk feestje wordt. De toon moet aantrekkelijk zijn, met wat humor om de aandacht van de lezer te grijpen."

"Voeg nu nog een leuke titel toe' is mijn volgende prompt. Hm, dit vind ik eigenlijk helemaal geen leuke titel. Ik moet dus telkens kritisch blijven kijken naar wat ChatGPT doet."

SAMENVATTEN EN TRANSFEREREN

"Ook de computer kan je helpen bij het nalezen en feedback geven op ideeën. Je kan een eerste idee geven en ChatGPT vragen om mee na te denken. Daarvoor heeft ChatGPT een goede prompt nodig. Dat betekent dat je duidelijk vertelt wat je verwacht. Wie ben je? Wat schrijf je? Waar wil je op letten? Wat moet er zeker in?"

"Zo meteen is het aan jullie. Jullie schrijven zelf een verhaal op basis van de brainstorm. Jullie starten eerst zelf, maar krijgen straks de kans om door ChatGPT de tekst te laten nalezen en mee aan te vullen."

"Vergeet straks jullie spellingschecker niet te activeren!"

HERSCHRIJVEN

AANPASSINGEN DOORVOEREN STRATEGIE

De strategie *aanpassingen doorvoeren* laat je aan de slag gaan met de feedback die je ontvangen hebt. Een tekstversie aanpassen en inzien dat de nieuwe versie beter is, staat centraal in deze strategie.

UITLEGGEN

"Ik formuleerde ondertussen feedback op jullie teksten. Daar mag je zo meteen mee aan de slag. Maar eerst gaan we samen aan het werk. Of beter nog, ik doe het eerst even voor."

"Ik toon hoe ik feedback lees en wat ik er mee doe."

"Feedback maakt teksten beter. Soms is dat gemakkelijk en moet je enkel foutjes aanpassen. Soms betekent het ook dat je een zin of een alinea moet herschrijven of herdenken."

HARDOPDENKEND VOORDOEN

"Ik kreeg feedback over mijn hoofdlettergebruik. Blijkbaar heb ik niet altijd hoofdletters geschreven. Dat ga ik dus even controleren. Aan het begin van mijn zin staan ze wel. Waar ontbreken er dan? Namen van dagen krijgen geen hoofdletter. Dat deed ik juist. Ah, hier staat de naam van een straat zonder hoofdletter. Dat pas ik dus aan."

"Ik kan ook mijn spellingchecker gebruiken. Eens kijken welke woorden nog aangeduid worden."

"Blijkbaar zijn mijn ideeën wel leuk, maar gebruikte ik te veel verschillende ideeën. Ik moet dus schrappen. Dat vind ik wel niet gemakkelijk. Mag ik even met jou overleggen hierover? Wat bedoel je precies met 'van de hak op de tak'?"

"Pff, ik dacht dat mijn tekst af was en nu moet ik toch opnieuw schrijven. Het was toch goed? Ik ben wel blij dat ik samen met mijn buur mag herschrijven. Op die manier kan ik even overleggen."

"Hier schreef de juf nog iets meer over alinea's. Een idee per alinea. Dat kan ik controleren."

SAMENVATTEN EN TRANSFEREREN

"Zag je wat ik net deed? Ik ging aan de slag met de feedback. Dat is niet altijd gemakkelijk, maar maakt je tekst wel beter."

"Ik pak alle punten van feedback een voor een aan en controleer wat ik moet veranderen. Soms is dat niet veel werk, soms wel."

"Het is een goed idee om even te overleggen als je twijfelt. Soms is feedback niet duidelijk en mag je vragen stellen."

"Nu is het jullie beurt. Lees de feedback punt voor punt en ga ermee aan de slag."

VORMGEVEN EN PUBLICEREN

TEKSTEN OPMAKEN STRATEGIE

De strategie *teksten opmaken* laat je nadenken over de vormgeving van je tekst. Zet je woorden in het vet, in een speciale kleur, groter of net kleiner? Pas je ergens speciale lettertypes toe? Je blikt bij de opmaakkeuzes terug naar je doel en bepaalt een gepaste vorm die je tekstdoel ondersteunt.

UITLEGGEN

"Mijn tekst is klaar, maar ik moet natuurlijk nog aan de vorm denken! Ik ga eens nadenken over hoe ik de tekst verzorgd kan afwerken."

HARDOPDENKEND VOORDOEN

"Ik heb nu een verhaal geschreven dat erg spannend is. De zin 'Hij keek stiekem om de hoek' zorgt voor spanning. Dat zal ik in een griezelig lettertype zetten. Zo maak ik de tekst levendiger."

"De vraag 'Hebben jullie een doos om mee te knutselen?' is de belangrijkste in mijn hele e-mail. Ik zal die in het vet zetten en een beetje groter".

"Het woord 'grootste' ga ik in de zin 'Ik koos het grootste cadeau van allemaal' veel groter zetten. Dan springt het er echt uit".

"Ik heb hier precies een beetje te veel verschillende zaken in een kleurtje gezet. Te veel is precies ook niet goed".

SAMENVATTEN EN TRANSFEREREN

"Zag je hoe je opmaak je tekst kan ondersteunen? Je ziet meteen aan de lay-out dat het een griezelig verhaal is door goed na te denken over het lettertype."

"Als je je tekstdoel wil bereiken, kan je ook eens nadenken over de vorm. Die belangrijke oproep heb ik daarom in een kleur gezet daarnet."

"Denken jullie er straks aan om de titel te versieren zodat de lezer jullie tekst meteen aantrekkelijk vindt en graag in je verhaal wil duiken?"

VORMGEVEN EN PUBLICEREN

AFBEELDINGEN KIEZEN STRATEGIE

De strategie *afbeeldingen kiezen* laat je in de vormgevingsfase ondersteunende afbeeldingen kiezen. Je bepaalt eerst of een afbeelding wel passend is bij het tekst-type en bij jouw schrijfdoel. Daarna kies je welk soort afbeeldingen geschikt zijn voor jouw tekst, waar je ze kan vinden en hoe je ze netjes in de tekst kan plaatsen.

UITLEGGEN

"Als je een tekst wil versturen, dan wil je die ook mooi afwerken. Soms kan dat door afbeeldingen toe te voegen. Je moet dan wel goed nadenken welk soort foto's of tekeningen je nodig hebt en waar je ze gaat zetten."

"Mijn poster moest overtuigen. Het tekstdoel vraagt er dus wel om dat ik een duidelijke foto toevoeg. Hierdoor zal mijn poster ook goed opvallen."

HARDOPDENKEND VOORDOEN

"Ik schreef een brief aan de buurman van de school om te vragen of hij onze voetballen terug wil gooien als hij ze in de tuin vindt. Ik zou er beter een foto aan toevoegen om te tonen over welke ballen ik het heb."

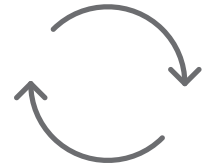
"Ik maakte een mooie tekening van mijn hoofdpersonage. Waar zou ik die nog kunnen toevoegen op mijn blad? Misschien net na de beschrijving van hoe hij eruitziet. Dat is een goeie plek! Zo kan de lezer zich hem meteen voorstellen."

SAMENVATTEN EN TRANSFEREREN

"Zagen jullie hoe je met afbeeldingen je doel kan ondersteunen? Je tekeningen of foto's zijn erg handig om wat je schreef nog duidelijker voor te stellen."

"Denk je er straks ook aan om een afbeelding toe te voegen aan je brief met je verlanglijstje voor je verjaardag? Dan weet de lezer meteen wat je wil."

REFLECTEREN

REFLECTEREN OP DE UITGEVOERDE STRATEGIE STRATEGIE

De strategie *reflecteren op de uitvoering van de strategie* laat je op verschillende momenten nadenken over de strategieën die je inzet bij het schrijven. Ervaren schrijvers zetten onbewust verschillende strategieën in. Beginnende schrijvers doen dat op aangeven van een ervaren schrijver, maar moeten ook leren om dat proces zelf te reguleren. Nadenken over welke strategieën je wanneer kan inzetten, hoe je dat deed en of dat goed gelukt is, doe je met deze strategie.

UITLEGGEN

"Je weet al dat je heel wat strategieën kan inzetten tijdens het schrijven. Je denkt daar tijdens en na het schrijven het best ook even over na. Lukt het allemaal goed? Ik toon zo meteen even voor hoe ik nadenk over de strategie *brainstormen*."

"Als je nadenkt over hoe je een tekst schrijft en welke strategieën je inzet, dan kan je ook bijsturen als dat nodig is. Goede schrijvers kunnen dat zelf en beslissen zelf of ze tevreden zijn. Dat ga ik straks even voortonen".

HARDOPDENKEND VOORDOEN

"Ik schreef zonet een verslagje van de eerste schooldag en heb eerst gebrainstormd over wat daar allemaal in moet. Ik heb nagedacht over wat ik allemaal gedaan heb en heb opgelijst hoe ik me vandaag voelde. Met die ideeën heb ik mijn tekst geschreven. Lukte dat al goed, dat brainstormen? Eigenlijk wel. Ik zou de gebeurtenissen van vandaag nog kunnen ordenen van 's morgens naar 's avonds. Dat zou de volgende keer wel helpen om wat meer orde te brengen in mijn ideeën."

"Mijn eerste versie is af. Ik heb nagedacht over welke tekst en voor wie ik wilde schrijven, ik heb gebrainstormd en een eerste versie geschreven. Dat lukte eigenlijk wel goed."

"De volgende stap is nu het herwerken van mijn tekst. Een tekst nalezen en rekening houden met feedback vind ik niet zo gemakkelijk. Dat moet ik nu dus doen. Ik kreeg al feedback. Ik weet dat ik vragen mag stellen als ik iets niet snap. Dat ga ik zo meteen toch doen, denk ik".

SAMENVATTEN EN TRANSFEREREN

"Zag je hoe ik even mijn eigen brainstorm tegen het licht hield? Ik besliste om voor het schrijven die brainstorm nog wat aan te passen. Dat mag je zelf straks ook doen."

"Als je schrijft, durf dan af en toe maar even pauzeren en nadenken of je tevreden bent. Dat kan je doen bij de brainstorm, maar bijvoorbeeld ook bij het schrijven zelf. Als je een paar zinnen hebt geschreven, dan kan je die al even herlezen."

KIJKWIJZER

– MODELLEREN

SELECTEREN

- Ging je de voorkennis van je leerlingen na? Kennen ze de strategie al? Oefenden ze die al eerder in?
- Selecteerde je een of meerdere nuttige strategieën om te modelleren?

UITLEGGEN

- Verwoordde je welke schrijfstrategie in deze les centraal staat?
- Vertelde je dat je de strategie zelf gaat voortonen?
- Legde je de strategie uit?
- Verwees je naar eerdere schrijfervaringen met de gekozen schrijfstrategie?
- Stond je stil bij het nut van de strategie?

HARDOPDENKEND VOORDOEN

- Paste je de strategie zelf toe?
- Verwoordde je je eigen denken?
- Toonde je de strategie voor? Konden je leerlingen meekijken naar jouw tekst en de stappen die je zette?
- Maakte je duidelijk wat voor jou werkt? Toonde je ook wat minder goed lukt?

SAMENVATTEN EN TRANSFEREREN

- Blikte je terug op de strategie? Stond je stil bij typische kenmerken van de strategie?
- Blikte je vooruit op het inzetten van de strategie?
- Liet je leerlingen de strategie samen of individueel toepassen?
- Bouwde je jouw ondersteuning langzaam af?

VIDEOCOACHING

HOE REFLECTEER JE MET EIGEN VIDEOBEELDEN?

Videocoaching is een professionele ontwikkelmethode waarbij schoolteams videobeelden gebruiken van hun eigen lessen om samen te reflecteren en leren. Het helpt teamleden om praktijkvoorbeelden te analyseren en te bespreken, waardoor inzicht ontstaat in wat goed gaat en wat verbeterd kan worden. Waarom en hoe je dat doet, ontdek je in het stappenplan.

STAPPENPLAN

Zorg voor een veilige basis

Beklemtoon dat videocoaching een tool is voor professionalisering, niet voor beoordeling. Maak duidelijk dat video's enkel gebruikt worden binnen het kader van deze professionalisering. Deelnemers beslissen bovendien zelf welke video's ze willen gebruiken.

Begin klein

Start met een kleine groep en creëer zo draagvlak. Kies een duidelijk topic, bv. schrijfstrategieën modelleren.

Gebruik goede techniek

Werk met toegankelijke apparatuur en leg rollen vast. Wie filmt? Test de techniek, zodat die techniek geen drempel vormt. Ben je goed hoorbaar in de opname? Kan je het bord lezen? Hoor je de reacties van leerlingen?

Kies focuspunten

Kies een focus voor de reflectie. Werk met korte fragmenten van 3 à 5 minuten om de analyse behapbaar te houden. Introduceer het filmfragment. Vertel wat er te zien is. Geef wat meer informatie over je schrijfles en de lesfase die je in beeld brengt. Bekijk samen het fragment.

Begeleid de reflectie

Bespreek fragmenten met duidelijke observatievragen. Laat deelnemers eerst zelf reflecteren voor de collega's feedback formuleren. In deze fase blik je (in groepjes) terug op je modelleervaardigheid. Bespreek het fragment. Welke strategie herken je? Wat deed je goed? Wat kan nog beter? Maak hiervoor gebruik van de kijkwijzer modelleren.

Evalueer en verbeter

Formuleer concrete actiepunten, maar sta ook stil bij wat je goed vond. Wat neem je mee naar een volgende les? Vergeet die successen niet!

Literatuurlijst

Besselink, E. (2014). *Schrijven kun je leren. Steldidactiek voor basisonderwijs*. Doetinchem: Iselinge Hogeschool.

Besselink, E. & Seinhorst, E. (2016). *Teksten beoordelen en schrijfontwikkeling volgen*. Doetinchem: Iselinge Hogeschool

Bouwer, R., Koster, M., & Van den Bergh, H. (2017). *Leren schrijven met Tekster: een wetenschappelijk beproefde lesmethode voor het basisonderwijs*. *Pedagogische Studiën*, 94, 304-329.

Debuysere, D., Ghesquière, L., Pillaert, J. & Vanopstal, L. (2023). *PWO-project SOS Schrijven op School*. Expertisecentrum Onderwijsinnovatie. Hogeschool VIVES.

De Smedt, F. (2015). *Onderzoeksopdracht – Nederlandse Taalunie. Vier effectieve schrijfdidactieken. De bovenbouw van het basisonderwijs*. Den Haag: Algemeen Secretariaat Nederlandse Taalunie.

De Smedt, F. & Keer, H. (2017). Het openbreken van een black box: schrijven en schrijfinstructie in het Vlaamse lager onderwijs. *Pedagogische Studiën*, 94(4).

De Smedt, F. (2019). *Cognitive and motivational challenges in writing: The impact of explicit instruction and peer-assisted writing in upper-elementary grades*. Gent: Universiteit Gent.

De Smedt, F., Stevens, A.-L., Landrieu, Y., De Wever, B., & Van Keer, H. (2024). *Sleutels voor effectief schrijven. School- en klaspraktijk*, 64(1), 6–11.

Dierick, S., Heyvaert, M., & Aesaert, K. (2020). *'Van check naar act' – thematische analyse van de rondetafel gesprekken tijdens de studie- en ontmoetingsdag pelling Nederlands basisonderwijs 2018*. Leuven: KU Leuven en UAntwerpen, Steunpunt Toetsontwikkeling en Peilingen.

Ekens, T. & Meestringa, T. (2014). *Beoordeling van en feedback op schrijfvaardigheid. Een handreiking voor de tweede fase voortgezet onderwijs*. Enschede: SLO

Geudens, A., Schraeyen, K., Taelman, H., Trioen, M., Casteleyn, J., Simons, M., & Smits, T. (2021). *Bouwstenen voor effectieve taaltrajecten. Praktijkgids voor taalondersteuning in kleuter-, lager en secundair onderwijs*. Antwerpen: Universiteit Antwerpen

Gobyn, S., Merchie, E., De Bruyne, E., De Smedt, F., Schiepers, M. S., Vanbuel, M., Ghesquière, P., Van den Branden, K. & Van Keer, H. (2019). *Effectieve, eigentijdse begrijpend-leesdidactiek in het basisonderwijs*. Wetenschappelijk eindrapport van een praktijkgerichte literatuurstudie. KU Leuven/Ugent.

Graham, S., McKeown, D., Kihara, S., & Harris, K. R. (2012). *A meta-analysis of writing instruction for students in the elementary grades*. *Journal of Educational Psychology*, 104(4), 879–896.

Graham, S., Bollinger, A., Booth Olson, C., D'Aoust, C., MacArthur, C., McCutchen, D., & Olinghouse, N. (2012). *Teaching elementary school students to be effective writers: A practice guide* (NCEE 2012-4058). Washington, DC: National Center for Education Evaluation and Regional Assistance, Institute of Education Sciences, U.S. Department of Education.

Herder, A. (2020). *Peer talk in collaborative writing of primary school students: A conversation analytic study of student interaction in the context of inquiry learning*. University of Groningen.

Hoogeveen, M. (2018). *Het schrijfonderwijs in primair en voortgezet onderwijs. Een stand van zaken en curriculaire aanbevelingen*. SLO

Inspectie van het Onderwijs (2020). *Eindrapport Peil.Schrijfvaardigheid 2018/2019*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Inspectie van het Onderwijs (2021). *Reflectiewijzer Schrijfonderwijs. Het schrijven van teksten in het (speciaal)basisonderwijs*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Janssen, T., & Van Weijen, D. (2017). *Effectief schrijfonderwijs op de basisschool. Een didactisch kader ten behoeve van landelijk peilingsonderzoek*. Amsterdam/Den Haag: Universiteit van Amsterdam en NRO.

Koster, M. & Korpershoek, M. (2021). *Maak er geen punt van!* Amsterdam: Uitgeverij Coutinho

Nederlandse Taalunie (2015). *Schrijfonderwijs in de schijnwerpers. Naar een betere schrijfvaardigheid van Vlaamse en Nederlandse leerlingen*. Den Haag: Algemeen Secretariaat Nederlandse Taalunie.

Schutz, K.M., & Rainey, E.C. (2019). *Making sense of modeling in elementary literacy instruction*. The Reading Teacher, 73 (4), 443–451.

Steunpunt Toetsontwikkeling en Peilingen (STEP) (2018). *Peiling Nederlands. Lezen, luisteren en schrijven in het basisonderwijs 2018*. KU Leuven/UAntwerpen.

Trioën, M. & Casteleyn, J. (2020). *Extra kansen voor nieuwkomers. Wat werkt in schrijfonderwijs aan laaggeletterde anderstalige jongeren? Een praktijkgids voor lesgevers*. Antwerpen: Universiteit Antwerpen

Van Norden, S. (2024). *Iedereen kan leren schrijven. Schrijfplezier en schrijfvaardigheid in het basisonderwijs*. Amsterdam: Uitgeverij Coutinho

Van der Lee, A. & Stoep, J. (2022). *Wie schrijft, die blijft*. Onderwijskennis.nl (NRO).

Vanhoof, S. & Speltinckx, G. (2021). *Feedback in de klas. Verborgen leerkansen*. Leuven: LannooCampus

Verschaeve, S., De Mets, J. (2020) *Van wazig naar scherp. Videocoaching als motor voor kwaliteitsvolle interacties, maximale groeikansen en meer inclusie*. Gent: Arteveldehogeschool en Steunpunt Diversiteit en Leren, UGent.

Weijen, D. van, & Janssen, T. (2019). *Effectief schrijfonderwijs op de basisschool; een literatuurstudie*. *Levende Talen Tijdschrift* Jaargang 20, nummer 2, p.3–15